

Aina, Hellä ja Lempi

- sarja ristipistorintakoruja

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Muotoilun koulutusohjelma
Taideteollisuuden suuntautumisvaihtoehto
Opinnäytetyö
Kevät 2007
Sanna Rintalaulaja

Lahden ammattikorkeakoulu
Muotoiluinstituutti
Sanna Rintalaulaja
Aina, Hellä ja Lempi – sarja ristipistorintakoruja
Taideteollisuuden suuntautumisvaihtoehto
Opinnäytetyö
57 sivua
kevät 2007
Ohjaavaopettaja Heli Kauhanen

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyöni aiheena on kirjonnin tuominen korumuotoiluun. Korusarjan ja kirjallisen osan muodostama opinnäytetyö on osa Lahden ammattikorkeakoulun Muotoiluinstituutin Muotoilija (AMK)- tutkintoa. Lähdeaineistona ovat toimineet kirjonnasta kertovat kirjat ja eri sukupolviin kuuluvien naisten haastattelut sekä internet ja lehdet. Olemassa olevien kirjontakorusovellusten kartoittamisen jälkeen omanlaiseksi ja tuoreeksi tavaksi lähestyä korujen kirjomista muodostui Aida-kangasnauhan ja ohuen kuparilangan käyttäminen. Oma ilmaisu ja taiteellinen lähestymistapa ovat tärkeä osa työtä. Luonnostelun sekä kankaan värjäys- ja kirjontakokeilujen kautta kehitin rintakorusarjan naisille. Kirjonta on tehty kuparilangalla, joka isompana pintana muodostaa ja tukee korun muotoa. Kirjonta on tehty ohuella kuparilangalla piston muodon korostamiseksi, kun kirjonnalla tavallisesti yritetään peittää taustakangas, jolloin pistos on melko pullea. Abstrakti kirjonta on vähänkäytetty tapa tehdä ristipistoja ja tärkeä osa tämän korusarjan ilmaisua. Ristipistokorut on nimetty vanhoilla naisten nimillä, sillä työn tavoitteena oli myös kunnioittaa käsityöperinnettä ja kirjontoja tehneitä naisia. Nimet ovat monimerkityksisiä ja avaavat korujen tulkintaa. Korujen ja samalla opinnäytetyön nimenä ovat Aina, Hellä ja Lempi- sarja ristipistorintakoruja.

Asiasanat: kirjonta, ristipisto, perinteet, kuparilanka, värjääminen, oma ilmaisu

Lahti University of Applied Sciences
Institute of Design
Sanna Rintalaulaja
Aina, Hellä and Lempi – series of cross-stitch brooches
Orientation of arts and crafts
scholar thesis
57 pages
spring 2007
thesis tutor Heli Kauhanen

ABSTRACT

My goal is to bring embroidery into jewellery design. The series of brooches and this literary part are part of the Designer degree at Lahti University of Applied Sciences in Institute of Design. As a source material I have used embroidery books, internet, magazines and interviewed different aged women. First I examined how embroidery has been applied into jewellery design. I found out that fresh and my kind of way was to use Aida-fabric and thin copper wire for the embroidery. An important part of the process was self expression and artistic approach. After sketching, dyeing and embroidering the Aida-fabric I developed series of brooches for women. The stitches are made with the thin copper wire, which creates a form to the fabric when used for creating a bigger surface of cross-stitches. The reason to use thin thread was to highlight the shape of cross-stitch. Usually it is used for covering the fabric as a plump stitch. Abstract style is not common in cross-stitching, but it is an important part of this jewellery series expression. I have named the cross-stitch brooches after old woman names, because I wanted to honour embroidery traditions and women's work with my jewellery. The jewellery names are ambiguously and help the interpretation of my work. Brooches and in the same time my final works name is Aina, Hellä and Lempi, series of cross-stitch brooches.

Key words: embroidery, cross-stitch, traditions, copper wire, dyeing, own expression

SISÄLLYS

I JOHDANTO	6
2 KIRJONTA JA TEKSTIILIMÄISYYS SISUSTUSELEMENTEISSÄ JA KORUISSA	8
2.1 Sisustuselementit	8
2.2 Korut	10
2.2.1 Kirjottua metallia	12
2.2.2 Tekstiilimäisyys metallissa	12
3 RISTIPISTON TUOMINEN KORUMUOTOILUUN	14
4 KÄYTÄNNÖLLISESTÄ PISTOSTA TAITEEKSI	14
4.1 Ristipiston historia	15
4.2 Kansallinen vastaan kansainvälinen	19
4.3 Kirjonta ja naiseus	22
5 MIKÄ VANHOISSA TEKSTIILEISSÄ VIEHÄTTÄÄ?	23
5.1 Aika on luksusta	25
5.2 Lämpö	26
6 KORUN VIESTIN JA KÄYTTÄJÄN KOHTAAMINEN	28
7 KATOAVAISSUUS, KERROKSELLISUUS JA AJAN KUVAAMINEN LUONNOKSISSA	29
8 OMA ILMAISU	34
8.1 Ristipiston muodon korostaminen	35
8.2 Kankaan ilmeen muuttaminen värjäämällä	36
8.3 Muodon luominen kuparilangalla	39
8.4 Miten tunteen voi tuoda koruun?	40
8.4.1 Katoavia koruja	41
8.4.2 Mitä haluan koruillani viestiä	43
9 PÄÄTELMÄT KOKEILUISTA	44
10 JATKOKEHITTELYMAHDOLLISUUDET	46

II YHTEENVETO 47

LÄHTEET

LIITTEET

JOHDANTO

Opinnäytetyöni tarkastelee, miten kirjannon voi tuoda korumuotoilun kenttään. Ajatus kirjannon soveltamisesta koruihin oli itänyt mielessäni pitkään. Kirjonta aiheena mahdollisti myös sen, että metallien sijaan tai lisänä voin käyttää muitakin materiaaleja, sillä metalli ei ole minulle mieluisa ja sopiva ilmaisun väline liian kylmänä, jäykkänä ja vaikeasti hallittavana materiaalina. Yhtenä tavoitteena työssä olikin löytää itselle sopiva materiaali ja työstötapa.

Kirjonta ei ole enää suosittu harrastusmuoto, mutta kasvava käsityön arvostus saattaa nostaa kirjomisenkin muotiin uudestaan. Pitsi koki jo rajun arvonnousun, joten miksei myös kirjonta voisi tulla suosituksi koristamisen välineeksi. Suhtautumiseni kirjontaan on ristiriitaista, koska siihen yhdistää helposti mielikuvan tylsyydestä käytettyjen aiheiden, materiaalien ja iäkkäitten harrastajien myötä. Siihen käytetty aika ja vaiva kuitenkin kiehtovat ja työlläni halusin muuttaa kirjontaan liitettäviä tunteita positiivisemmiksi, tämä onnistui ainakin omalla kohdallani, sillä pidin kirjomisesta ja mielestäni sillä saa hienoa jälkeä aikaan. Ihmisten ennakkoluulot kirjomista kohtaan tekivät työstä haastavan ja siten mielenkiintoisemman.

Alkuolettamukseni oli, että metallia ei juuri ole kirjottu ja, että kirjoituksilla koruilla olisi uutuusarvoa. Tämä oletamus romuttui tutustuessani

lähdemateriaaliin ja olemassa oleviin korusovelluksiin. Kirjottuja koruja on jo kaupallisinakin mallistoina esim. Swatchilla, jonka koruissa kirjottu kangas on istutettu metalliin. Taiteellisemmissä koruissa on porattu reikiä metalliin ja kirjottu pintaa langalla. Aiheet voi jakaa karkeasti kahtia, käytetään samanlaisia esittäviä kuvia, esimerkiksi ruusuja, kuten muussakin kirjonnassa. Toisaalta käytetään vapaata viivaa, varsinkin metallin pinnalla. Varhaisin löytämäni esimerkki kirjoitusta korusta on Alma Pihlin Fabergälle suunnittelemat ristipistorintakorut vuodelta 1913, joissa ristipistoja muistuttavan pinnan muodostavat neliömuotoiset jalokivet.

Muotoilutehtäväni oli keksiä uusi tapa soveltaa kirjontaa koruihin. Halusin välttää helpot ratkaisut kirjannon yhdistämisessä koruihin. Olemassa olevien sovellusten tutkiminen sai minut ymmärtämään, että tuore tapa metallin kirjomisen sijaan olisikin kirjoa kangasta metallilla. Varsinkin, kun välttäisi jo käytetyn ja helpon ratkaisun kirjoituksen kankaan istuttamisesta metalliin. Ongelmana oli, miten saisin kankaan taipumaan haluamaani muotoon. Mietin kankaan elektroformaamista ja tärkkäystä. Kun löysin ohuen kuparilangan kirjoitukseen, se ratkaisi osittain ongelman kankaan saamisesta muotoon, sillä kuparilanka isompana kirjoituna pintana alkaa muodostaa kankaaseen muotoa ja tukea sen rakennetta.

Työssäni ratkaisut syntyivät luonnostelun, pohdinnan sekä protomallien ja kankaan värjäyskokeilujen kautta. Haluan työlläni kunnioittaa perinteitä ja kirjontaa käyttäneitä naisia. Oma taiteellinen lähestymistapa ja vapaa ilmaisu olivat tärkeitä lähtökohtia. Ristipistokoruista tuli rintakoruja, sillä hahmottelemani runsas ja hieman kaulusmainen muoto sopi rintakoruun hyvin. Lisäksi perinteitten kunnioittamisen kautta päädyin vanhojen naisten paljon käyttämään rintarossiin. Tämä työ on myös lähellä sydäntäni, joka vain tuki korun käyttöpäiän valintaa.

Perinteitten kunnioituksen kautta löytyivät myös korujen nimet: Aina, Hellä ja Lempi, jotka ovat vanhoja naisten nimiä, mutta samalla monimerkityksisiä. Kiinnostukseeni kirjontaan on vaikuttanut oman mammani käsityöharrastus. Mammani molemmilla nimillä Taimilla ja Rauhalla on myös useampi merkitys. Päädyin kuitenkin käyttämään muita nimiä, sellaisia, jotka kuvastavat aihettani, suhtautumistani siihen ja omaa ilmaisuani. Nimien löytäminen vei myös prosessia paljon eteenpäin, sillä sitä kautta pystyin miettimään esimerkiksi, miltä Hellä voisi näyttää.

Korujeni käyttäjä pitää tärkeänä taiteellista ilmaisuja ja korun viestimiä arvoja. Koruni ei ole kovin markkinaorientoitunut ja sen myyntipaik-

kana voisi toimia esimerkiksi erilaisia kulttuurinaloja yhdistävä galleria. Tässä työssä oma ilmaisu oli kuitenkin tärkeämpää kuin korun ostajan miettiminen.

Työn uutuusarvon muodostaa aiheen käsittelytapa ja ilmaisu, joka korostaa ristipiston muotoa, perinteisesti käytetyn peittävän ja pullean piston sijaan. En myöskään halunnut peittää koko kangasta, vaan kirjoa ainoastaan osan siitä, jotta kuvat korostuvat entisestään. Värjäsin korujen pohjana toimivaa Aida-kangasnauhaa, jotta sain samalla materiaalilla luotua erilaisia tunnelmia. Tekemieni ristipistokorujen muoto poikkeaa myös niistä, joita itse olen nähnyt, kolmiulotteisuudellaan, runsaudellaan ja pehmeydellään.

2 KIRJONTA JA TEKSTIILIMÄISYYS SISUSTUSELEMENTEISSÄ JA KORUISSA

Idea tekstiilitekniikoiden, varsinkin kirjonnin tuomisesta koruihin oli itänyt mielessäni pitkään. Osa syy idean syntymiseen oli varmasti oman mammani käsityöharrastus, jonka myötä olen nähnyt paljon kirjonnaisia ja muita tekstiilejä. Aluksi tarkastelin olemassa olevia sovellutuksia sisustus- ja korupuolella. Tekstiilikäsityöistä on lainattu runsaasti tekniikoita taide- teosten, sisustuselementtien ja korujen työstämiseen alkuperäisistä materiaaleista poiketen. Yllättävän moni pehmeälle materiaalille suunniteltu tekniikka soveltuu myös metallille, jos metallilevy tai -lanka on tarpeeksi ohutta. Toisaalta taitavasti työstetty paksukin metalli voi näyttää keveältä ja pehmeältä, kangasmaiselta. Luulin kirjonnalla olevan uutuusarvoa korumailmassa, mutta olemassa olevia tuotteita löytyikin yllättävän paljon. Myös erilaiset solmut ja punonta kiinnostavat esimerkiksi kirjottuun metalliosaan yhdistettynä korua täydentävänä rakenteena, joten alussa en vielä rajannut kiinnostustani tekstiilitekniikoita kohtaan kovin tarkkaan, vaan tutustuin kirjoihin ja sovelluksiin.

2.1 Sisustuselementit

Viime kesän Asuntomessuilla Espoossa oli Woodnotesin kohteessa käytetty metallilankaa ja paperinarua veistosmaisten elementtien tekemiseen tekstiilikäsityömaisillä menetelmillä. En-

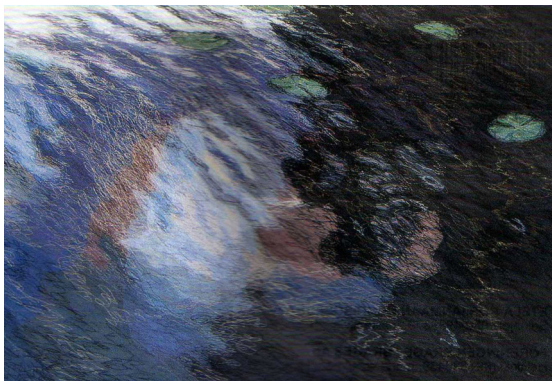
tisajan ryijyn tilalla oli metalliverkosta ja oikeista ruusuista tehty kookas kaksiosainen seinäveistos. Villalankojen muodostamat ruusut olivat vaihtuneet ilmavasti aseteltuihin, aitoihin kukkiin.

Pitsibuumi on ollut niin voimakas, että se on kääntynyt jo itseään vastaan kaikessa runsaudessaan ja siksi vierastan monia pitsimäisiä rakenteita. Moderni ja tuore pitsimäinen tuote oli kuitenkin Woodnotesin pelkistetty, paperinarusta tehty vuodeverho.

Kirjonnan sovellutuksia tutkiessani, löysin Helena Vaarin ompelukonekirjontatyöt. Lähteellä-niminen teos on kauniin maalausmainen, mutta pelkän kankaan ja langan käyttö tuntui olevan minulle melko vieras alue. Mielenkiintoista oli kuitenkin nähdä, että myös ompelukoneella voi saada aikaan luonnosmaista ja maalauksellista jälkeä, tämä vaatii työltä pitkää suunnittelua ja valmistelua, vaikka lopputulos näyttääkin luontevalta ja ”helposti” syntyneeltä.

Kirjonnassa viehättävät varsin vastakkaiset suunnat: vapaa, maalausmainen kirjonta ja graafinen, lähes matemaattinen, samanlaisista toistuvista pistoista koostuva tyyli. Ristipisto geometrisissä muodoissaan muistuttaa lapsuuteni ajan hieman kömpelöä tietokonegrafiikkaa ja sen avulla voisi saada aikaan omaa sukupolveani elähdyttäviä kaupallisia, kirjottuja koruja. Intressini ovat kuitenkin enemmän taiteellisella puolella ja abstrakteissa kuvioissa.

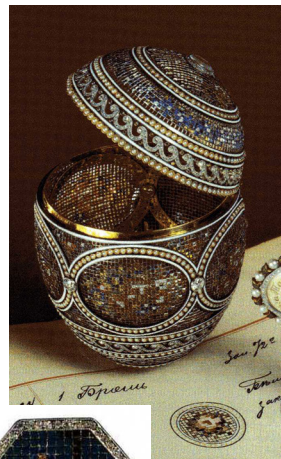
Korumaisia sisustuselementtejä ovat myös Jukka Rintalan suunnittelema kristallein koristeltu samettityyny ja lampunvarjostin, joissa on vahva kirjonnantuntu.

2.2 Korut

Koruista löytyy vanha ja mielenkiintoinen esimerkki ristipiston soveltamisesta jalokivikoruun ja -esineeseen. Fabergéille työskennellyt Alma Pihl muotoili jo vuonna 1913 kaksi rintakorua, joissa neliöiksi hiotut jalokivet muodostivat kukkien kuvat ristipistojen tapaan. Rintakorut toimivat protomalleina varsinaista työtä, keisarillista pääsiäismunaa varten. Alma Pihlin tehtävänä oli muotoilla pääsiäismuna, jonka Nikolai 2. lahjoitti puolisolleen Aleksandra Feodorovalle. Alma Pihl sai idean esineeseen katsolessaan anoppinsa kirjomista. Idea sopi pääsiäismunaan täydellisesti, sillä sen toivottiin liittyvän keisariperheen jäseniin henkilökohtaisesti ja lahjan saaja, keisarinna Aleksandra Feodorova teki mielellään koruompeleita. Muna on rakennettu platinaverkosta, joka toimii metallisen kanavakankaan tavoin. Kukka- ja lehvätyö muodostuu pienistä lähelle toisiaan upotetuista kalibroituista jalokivistä: rubiineista, safiireista, demantoideista ja sitriineistä, jotka kaikki on hiottu neliönmuotoisiksi carréhionnalla. Esineen alkuperäinen nimi on Petit point, joka on eri asia kuin ristipisto, mutta muistuttaa puoliristipistoa. Kiven hiontatapa ja muoto viittaa kuitenkin enemmän ristipistoon. Tillander-Godenhielmin kirjassa käytetään niin monia kirjontatermejä tarkoitettaessa samaa asiaa, että ei ole varmaa, onko idean pohjalla ristipisto vai jokin muu

kirjontamuoto. Myöhemmin esinettä on kutsuttu Mosaiikkimunaksi, kenties on selvinnyt, että Petit point ei sovi ristipistohenkisen työn nimeksi. Alma Pihlin kirjailusta kumpuavan Mosaiikkimunan on sanottu olevan kaunein kaikista Fabergé-esineistä. (Tillander-Godenhielm 1996, 170-173.)

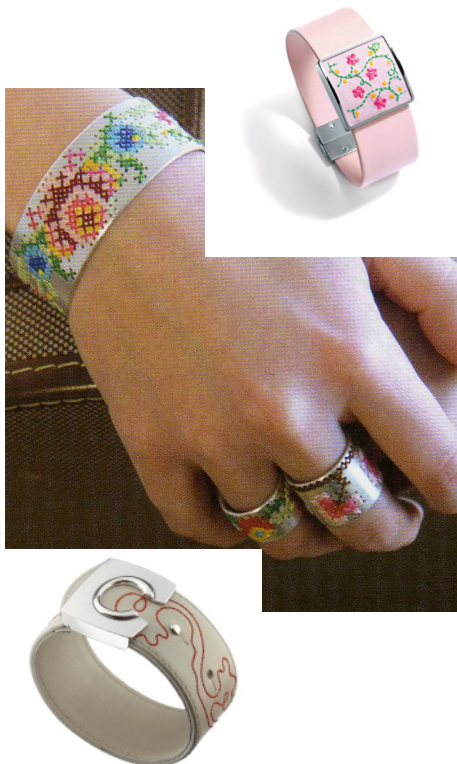
Uudemmissa koruesimerkeissä on käytetty melko paljon ompeleita tai kirjontaa esim. hopean pintaa koristavana osana. Kirjonta kulkee porattujen reikien kautta hyvin vapaasti. Joskus kirjonnun tunnun luovat jo pelkät reiät, joiden välille silmät ja aivot muodostavat kuvioita, vaikka työssä ei olisikaan käytetty lankaa.

Lapsuusajan ompelukuvat innoittivat minua ja mietin hopealle tehtyä kuvaa, jota pitkin lanka kiertäisi. Vastaavia koruja on kuitenkin jo tehty ja idea ei siten tuntunut tarpeeksi tuoreelta, joten lähdin etsimään suunnittelulle toista suuntaa.

2.2.1 Kirjottua metallia

Markkinoilla on jo koruja, joissa kirjoitettu kangaspala on kiven tavoin istutettu vaikkapa sormukseen, tällaisia koruja löytyy esimerkiksi Swatchilta. Olen myös itse syventävissä opinnoissani kehystänyt kuparilangalla koristetun kankaan metallikehyksiin. Olemassa olevissa koruissa on kirjontaa käytetty pääosin kahdella tavalla: kirjonnin maailmasta suoraa lainaten, kukka-aiheita myöten tai hieman epämääräisinä ommeltuina ei-esittävinä pistoina, koristamassa metallipintaa.

2.2.2 Tekstiilimäisyys metallissa

Tekstiilimäisyys voi välittyä myös korun rakenteesta, vaikka käytössä ei olisikaan mikään tekstiilikäsitystekniikka tai materiaalina kangas. Toistuvana rytminä kulkevat metallilaatat, helmet tai muut sellaiset voivat luoda mielikuvaa ryijystä, veikeistä tai kankaan rakenteesta.

Oslossa syntyneen Tone Vigelandin korut ovat veistoksellisia ja kauniita. Ne koostuvat usein suuresta määrästä samanlaisia metalliosia ja niiden rakenne tuo mieleen ryijyn. Suomen Käsityön Ystävähän arvostivat erityisesti juuri ryijyjä, joten myös sitä muistuttavan pinnan luominen olisi ollut kiinnostavaa. Haastavaa olisi metallilla luoda aikaan pehmeyttä ja tekstiilimäisyyttä. Alkuperäinen kiinnostukseni tekstiilikäsityötekniikoihin lähti kuitenkin osittain siitä, että metalli materiaalina ei ole minulle kovin mieluisa ja sopiva, ainakaan paksuna levynä. Metallin takominen vasaran avulla pitää tekijän liian kaukana materiaalista. Mieluummin muokkaan materiaalia suoraan käsin, jotta pystyn hallitsemaan muodon rakentumista paremmin ja työhön syntyy läheisempi suhde.

3 RISTIPISTON TUOMINEN KORU- MUOTOILUUN

Viehätys kirjontaan voimistui uudelleen, se oli kuitenkin tekstiilikäsitetöistä juuri se muoto, jota pitkään olin mielessäni kypsytellyt. Olin myös mieltynyt ristipistoon sen yksinkertaisuuden, mutta silti sen suomien monien mahdollisuuksien vuoksi. Haastavalta tuntui kuitenkin se, miten voisin käyttää ristipistoa niin, että välttäisin olemassa olevien kirjontakorusevellusten ratkaisut omassa työssäni.

Kirjonnan istuttaminen on ensimmäisiä ja siinä mielessä helpoimpia tapoja, jotka tulevat mieleen kirjoitetun kappaleen liittämistä korun osaksi. Alkuelämys kirjonnasta tuomisesta metalliin uutena asiana kumoutui ja ymmärsin, että tuorempi tapa onkin kirjoa kangasta metallin sijaan. Kangas tuntui myös miellyttävämmältä ja minulle sopivammalta materiaalilta työstää kuin metalli. Kangas oli minulle uusi materiaali, mutta se tuntui silti helposti lähestyttävältä. Suhtautumiseni metalliin on ristiriitainen, toisaalta odotan itseltäni materiaalin hallintaa, toisaalta haluaisin antaa itselleni luvan olla käyttämättä metallilevyä, koska se ei tunnu hyvältä materiaalilta.

Seuraavaksi halusin tutustua ristipiston historiaan, selvittääkseni, minkälainen tausta pistolla on, ja miten sitä on jo hyödynnetty. Koska aiheen valintani kumpuaa kiinnostuksesta ja arvostuksesta perinteisiin, en voi ohittaa

ristipiston historiaa ja tutkia vain omaa ilmaisuani. Historia voi nimenomaan tuoda ilmaisuuni jotain lisää ja antaa työlle syvyyttä. Kirjallisuuden tutkimisen lisäksi halusin haastatella ihmisiä. Kohteeksi valitsin 99-vuotiaan iso-tätini Enni Rinta-Perälän ja oman 61-vuotiaan äitini Raija Rintalaulajan. Peilaamalla heidän muistojaan ja mielipiteitään omiini, sain otannan kolmelta sukupolvelta.

4 KÄYTÄNNÖLLISESTÄ PISTOSTA TAITEEKSI

Ristipistoilla on pitkä historia, ja on kiinnostavaa, että se on ollut tärkeä perinne melkein joka kulttuurissa. Alun perin eläinten nahkojen yhdistämisessä käytetty pisto muovautui vuosisatojen aikana koristeelliseksi taidemuodoksi. (Birkett 2001, 7.)

4.1 Ristipiston historia

Varhaisin esimerkki kokonaisista löydetyistä ristipistoista on malli, joka on tehty pellavaan. Se löydettiin Ylä-Egyptistä ja on ajoitettu n. vuodelle 500 jKr. Ristipisto on vanhimpia kirjontapistoja, ja sitä käyttivät runsaasti jo fryygialaiset ja muinaisegyptiläiset. Ristipisto on kansanomaisen kirjonnän käytetyin pisto muun muassa Kreikan saarilla, Turkissa, Romaniassa, Itävallassa ja Pohjoismaissa. (Nieminen 1982, 24 ; Eaton 2000, 11, 12.) Ennen historian tutkimusta pidin ristipistoa enemmän Suomen ja Pohjoismaitten kirjontamuotona, mutta on kiinnostavaa, että se on niin kansainvälinen.

Eurooppalaisen ristipistikirjonnän alkujuuria ei varmuudella tunneta, mutta tiettävästi työtapa on tunnettu ainakin Etelä- ja Keski-Euroopassa jo varhaisella keskiajalla. Vanhimmat ristipistikirjonnasta säilyneet tiedot ja esimerkit ovat 1200-luvulta, ylimpien yhteiskuntaluokkien, kirkon ja hovien piiristä. (Pyykkö, Mikkilä 1977, 8.) Tämän päivän Suomessa ristipistoa pidetään tylsänä kirjontamuotona ja haluaisinkin palauttaa jotain siitä arvokkuudesta, jota siihen on joskus liitetty.

Valkoisen pellavan kirjonta yleisty 1300-luvulla leviten myös varakkaisiin kotitalouksiin, kirkolliseen kuviointiin sekoittui vähitellen myös maallisem-

piä aiheita. Näin ristipistikirjonta tuli tunnetuksi arkisemmissä yhteyksissä. (Pyykkö, Mikkilä 1977, 8.)

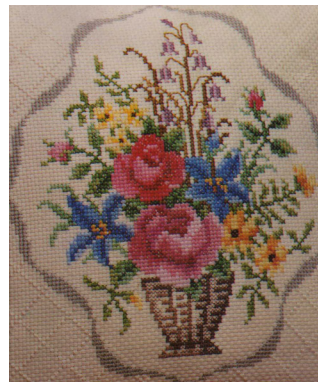
Kirjapainotaidon vaikutus näkyi 1500-luvulla myös ristipistikirjonnassa, sillä jo tuohon aikaan painettiin mallikirjoja, joten muutkin kuin varsinaiset koristeompelijat saivat valmiita malleja kirjontatöihinsä. Ristipistikirjonta levisi muotivirtauksena 1500-luvun eurooppalaisiin hoveihin ja kirjontamuoto omaksuttiin nopeasti myös muiden yhteiskuntaluokkien keskuuteen. (Pyykkö, Mikkilä 1977, 8.)

Monien vuosisatojen ajan kirjontataito siirtyi sukupolvelta toiselle osana laajempaa käsityön kansanperinnettä. Vasta kun *The Needleis Excellency* – käsityökirja painettiin vuonna 1631, alkoivat pistojen nimet vakiintua Euroopassa. Tässä kirjassa oli vain malleja, ei pistojen työohjeita tai kuvauksia pistoista. Muutamat pistojen nimet kirjan luettelosta, kuten ristipisto ovat vielä yleisesti käytössä. Monet muut pistojen nimitykset ovat muuttuneet seuraavien vuosisatojen aikana. (Ganderton 1999, 7.) Jonkin verran sekaannusta aiheuttaa myös pistojen kääntäminen eri kielille. Ristipisto on niin yksinkertainen ja nimensä näköinen pisto, että sen nimi on pysynyt muuttumattomampana kuin moni muu kirjontapisto.

1700-luvun alkupuolella tulivat muotiin meilläkin ns. merkkkausliinat, joihin oli pienen pienillä ristipistoilla kirjottuna aakkoset, numerot, tekijän nimi ja vuosiluku (Haavisto 1955, 6). Kotipai-kassani Etelä-Pohjanmaalla kansankie- lessä merkkkausliinoilla ymmärretään muillakin pistoilla kuin ristipistoilla kirjoitetut liinat. 1700-luvun merkkkauslii- noissa oli vanhojen kansanomaisten aiheiden lisäksi naiiveja symbolistisia kuvia, kuten sydämiä, joutsenia ja runsaudensarvia ynnä muita ulkoapäin tulleita sen ajan muotiaihteita. Naiset olivat erittäin innostuneita ristipisto- kirjonnasta ja kirjoivat kaiken huon- ekalujen päällisistä tupakkakukkaroihin ja pellinnyöreihin. Luonnollisesti myös vaatteet koristeltiin ristipistoin. Ristip- istoinnostus jatkui 1900-luvun alku- puolelle asti. (Haavisto 1955, 6.) Monet yksinkertaiset keksinnöt ja muodot ke- hittyvät klassikoiksi. Ehkä ristipisto on ollut niin menestynyt juuri yksinker- taisuutensa takia. Tekniikka on kaikkien opittavissa ja pistojen tekemiseen ei tarvita kalliita välineitä. Vaikka ristip- isto on yksinkertainen, se mahdollistaa monenlaisen jäljen graafisen pelkistet- ystä maalaukselliseen. Se on muuntau- tunut materiaaleja ja aiheita vaihtamal- la kaikille hoveista maaseudulle.

1800-luvulla alettiin kirjoa ristipistoja villalangoin. Tämä muotivirtaus oli niin voimakas, että se syrjäytti lähes koko- naan muut kirjontamuodot. Värit olivat aluksi melko vaaleita, mutta vuosisadan

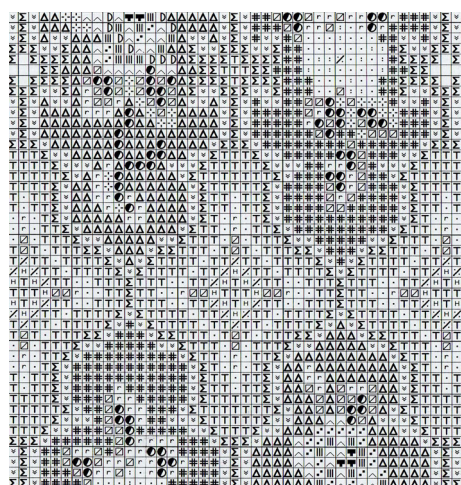
puolivälissä suosituiksi tulleet aniliini- värit muuttivat kirjonnän yleisilmeen räikeäksi, varsinkin, kun pohjakangas oli usein mustaa villakangasta. (Pyykkö, Mikkilä 1977, 9.) Ehkä juuri villalanka tekee ristipistoista arkisia ja siten monelle melko mitäänsanomattomia.

1800-lukua voidaan pitää ristipistokir- jonnän vuosisatana, ristipistot ohit- tivat suosiossa muut kirjontamuodot. Suurin syy tähän oli niin kutsuttujen berliiniläismallien tulo markkinoille. Ennen niiden ilmestymistä mallit kopioitiin pohjakankaalle kirjoista, painokuvista tai mallikirjoista, joita jo 1500-1600- luvulta oli olemassa. Saatavana oli myös valmiiksi piirrettyjä pohjakankaita. Piirretyt mallit täytet- tiin ristipisto-, petit point-, laaka- ja varsipistoin, usein samassa kuviossa saatettiin yhdistää näitä kaikkia kirjontamuotoja. (Kalliojärvi 2001, 8.) En- nen lähdekirjallisuuden tutkimista en- tiennyt, että ristipistojen teko on ollut joskus todella suosittua laajoilla alueilla

ja jopa muodikasta, itse kuvittelin nostavani tylsän maineen omaavan piston uudelle tasolle. Mutta suhtautuminen kirjontaan ja sen harrastamiseen on kaiken kaikkiaan muuttunut niin paljon, että ehkä uusi kirjonnin nousukausi olisi paikallaan. Käsityön arvostus on kyllä taas hienoisessa nousussa ja yhtiötekniestyneessä maailmassa se tuo kaivattua vaihtelua.

Berliiniläinen kustantaja Phillison julkaisi vuonna 1840 ensimmäisen ruutupaperille painetun mallin, jossa jokainen ruutu vastasi yhtä petit point-tai ristipistoa. Kaikille väreille annettiin omat symbolinsa, joita käytetään nykyäänkin mustavalkoisena painetuissa ristipistomalleissa. (Kalliojärvi 2001, 9.)

Berliiniläismallit olivat alussa hyvin kalliita. Esimerkiksi Englannissa, kun mallit tulivat markkinoille, suurimmat niistä saattoivat maksaa noin 40 puntaa. (Vertailukohtana keittiöapulaisen palkka oli noin 10 puntaa vuodessa). Hienojen kirjontatöiden opettelu kuului olennaisesti säätyläisnaisten kasvatukseen ja vuosisadan loppupuolella myös nousevan porvarisluokan naisten harrastuksiin, kun nämä pyrkivät seuraamaan yläluokan muotia. Myöhemmin seuranneen massatuotannon myötä, mallien hinnat laskivat ja ne olivat hyvin suosittuja koko Euroopassa ja Amerikan mantereellakin. (Kalliojärvi 2001, 13.)

Berliiniläiskirjonta pysyi koko 1800-luvun suosituimpana kirjontamuotona. Sitä harrastettiin jossain määrin vielä 1930-luvulle saakka, vaikka jugend-tyylin tulo muotiin vuosisadan vaihteessa toi myös käsityöhön uuden tyylin ja ihanteet. Erilaiset lemmikkieläimet olivat kukkien ohella suosituimpia berliiniläismallien aiheita. Suosituimpia, mallien runsaudesta päätellen, olivat erirotuiset koirat. Helmikirjontaa käytettiin yleensä yhdessä ristipistojen ja puolipistojen kanssa syvyytsvaikutelman aikaansaamiseksi. (Kalliojärvi 2001, 14,40,48.)

Voimakkaasti kehittyvän teollisuuden muuttaessa ihmisten elintapaa 1800-luvulla ja tekstiiliteollisuuden helpottaessa vaatteiden valmistusta, alkoi

käsityötaito tarpeettomana kadota (Pyykkö, Mikkilä 1977, 10). Kaikki ”kehitys” ei ole aina positiivista, jos siinä samalla katoaa tärkeitä perinteitä ja taitoja. Perinteitä kunnioittavan maalaisväestön keskuudessa säilyi edelleen käsityö- ja kirjontaharrastus (Pyykkö, Mikkilä 1977, 10). Tämä oli paljolta pakonkin sanelemaa, sillä kaikilla ei ollut varaa tehdasvalmisteisiin tekstiileihin, vaikka niitä olisi ollut saatavilla. Köyhimmissä perheissä hyvä taito oli, osata tehdä vanhasta uutta. Vielä oman äitini lapsuudessakin tämä on ollut merkittävä taito ja tekstiileillä oli pitkä elinkaari. Siinä vaiheessa, kun vaate oli korjauskelvoton, eikä siitä voinut tehdä enää toisenlaista vaatetta, se päätyi raidaksi räsymattoon. Äitini ihaili oman äitinsä taitoa ja luovuutta tehdä vanhasta uutta ja kaunista. Tästä voitaisiin kyllä ottaa mallia vieläkin, onneksi kierrätys on noussut vahvaksi ja toivottavasti pysyväksi ilmiöksi.

Euroopassa 1900-luvun vaihteessa vallinnut kansallisromantiikan ja jugendin kausi nosti koristekäsityön uudestaan kunniaan. Ei kopioitu vain vanhojen tyyliuuntien mukaisia malleja, vaan haluttiin luoda kokonaan uudenlainen aihevalikoima, joka kuitenkin perustui kansanomaisiin kuva-aiheisiin ja ornamentteihin ja korosti kansallisia erikoispiirteitä. Vasta 50-luvun nouseva muovikulttuuri katkaisi tämän kehityskauden. (Pyykkö, Mikkilä 1977, 10, 11.)

Jugendaikana myös kotimaisten suunnittelijoiden työt alkoivat syrjäyttää ulkomaiset tuontimallit. Kirjontatöissä käytettiin paljon punaista väriä, mikä on luultavasti peräisin kansanomaisten tekstiilien värimaailmasta. (Kalliojärvi 2001, 52.) En tiedä vaikuttiko punaisen värin suosio ruusukuvion yleistymiseen, sillä sitä esiintyy tapaamissani kansanomaisissa kirjonnoissa esittävästä aiheista eniten. Ruusu ansaitseekin suosionsa takia jonkinlaisen kunnianosoituksen työssäni.

Kirjonta kehittyi, kun yksinkertaisia käsintehtyjä liinavaatteita ja pukineita haluttiin yksilöllistää ja koristaa. Keksittyjä ristipistomalleja on vaihdettu keskenään ja näin mallit ovat kulkeutuneet kaikkialle maailmaan. Pennsylvaniaan muuttaneiden saksalaisten uudisasukkaiden oli esimerkiksi muutettava oma perinteinen tiheä ristipistomalli kapeaksi ääriivivaksi, koska uudessa asuinpaikassa oli pulaa kirjontalangoista. (Ganderton 1999, 6.) Suomessa pistot on myös valittu vähävaraisempien ihmisten keskuudessa vähän lankaa vieviksi. Ja toisaalta suomalaisiin voi yhdistää luontaisen nuukuuden, joka on periytynyt sukupolvelta toiselle kasvatuksessa, vaikka enää ei varsinaista pulaa rahasta tai tavaroista olisikaan.

Käsityötä ei arvostettu erillisenä tutkimusalueena ennen 1800-luvun loppua. Englannissa Arts and Crafts Movement – liikkeen vaikutuksesta suunnittelijat kiinnostuivat pistojen historiasta. Kirjottuja kankaita tutkittiin, ja vanhoja kirjontoja purettiin niiden työtavan selville saamiseksi. Uusia kirjoja kirjontan historiasta ja työohjeista kirjoitettiin, ja pistojen mallit ja nimitykset yhtenäistyivät ensimmäistä kertaa. (Ganderton 1999, 8.)

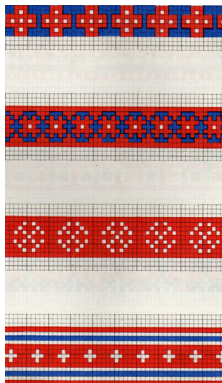
1800-luvun lopulta lähtien kirjontataito ja kirjontamallit levisivät talonpoikaissäädyn keskuuteen, kansakoululaitoksen käsityöopetuksen

myötä. Vanhimmissa Suomessa säilyneissä, 1700-luvun alkupuolelta olevissa, merkkkausliinoissa pääpaino oli kuvallisessa esityksessä. Vasta vuosisadan loppulla kirjainmallit ja monogrammit tulivat suosituimmiksi. Merkkkausliinujen historiassa olennaista oli, että kukin tekijä otti vaikutteita omaan työhönsä useammasta mallista ja kokosi työnsä makunsa mukaan. (Kalliojärvi 2001, 56.) Tekijöiden vaikutuksen ansiosta mallien kirjo monipuolistui entisestään. Ja onhan mikä tahansa käsityömuoto kiinnostavampaa, kun siinä on jotain ihmisen persoonasta eikä se ole pelkkää valmiin mallin kopioimista.

Vanhat ristipistomallit ovat varsin kansainvälisiä. Monia niistä voi löytää ympäri Eurooppaa ja joskus jopa Pohjois-Amerikan mantereeltakin. Mallit kulkeutuivat kauppiaiden ja käsityöläisten mukana hyvinkin kauas. Mallien lähteinä käytettiin usein ympäri Eurooppaa tunnettuja maalauksia ja kirjojen kuvituksia. (Kalliojärvi 2001, 72.)

4.2 Kansallinen vastaan kansainvälinen Ristipistoilla on takanaan pitkät perinteet myös Suomessa. Vain karjalaista alkuperää olevia geometrisia kuvioita pidettiin aitona suomalaisena kirjontana. Kirjontatöiden arvostuksessa nousi esiin kysymys kansallisen ja kansainvälisen välillä. Paheksuttiin ulkomaisten mallien käyttöä. Maaseudulla

perinteiset mallit säilyivät pidempään kuin kaupungeissa. 1800-luvun lopulla alkoivat kansanomaiset aiheet maaseudultakin hävitä, kun sivistyneistö huomasi tämän, näiden aiheiden käyttäminen ja kehittäminen siirtyi talonpoikaisväestön kodeista säätyläisten koteihin. (Loberg, Hemberg 1970, 5.)

Kirjontamallit ja kirjominen levisivät säätyläisten ja kaupunkien porvarien välityksellä. Kirjonta kuului kansanomaiseen perinteeseen Länsi- ja Keski-Euroopassa. Suomen rannikkokaupunkien ulkomaiset kauppiat ja joidenkin suomalaisten merimiesten ulkomaiset vaimot toivat meille omaa kulttuuriaan ja tapojaan. 1800-luvulla kotien sisustus muuttui mattojen, ikkunaverhojen ja pöytäliinojen tulon myötä. Porvariskodeissa käytettiin tekstiilejä yltäkyläisesti, melkein kaikki mahdollinen peitettiin kirjailluilla tekstiileillä. Pöydillä oli kaksi liinaa, alla paksumpi kirjailtu villaliina ja päällä

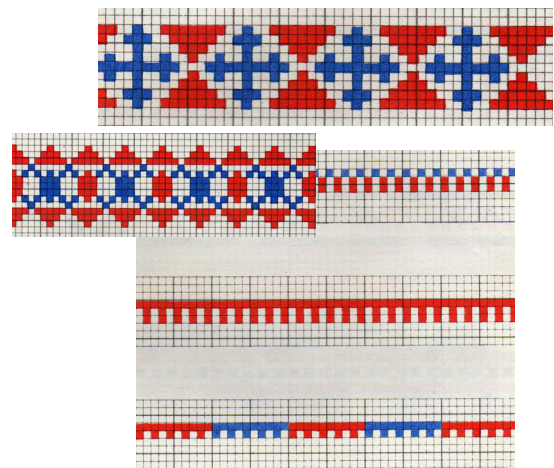
ohuempi myös kirjailtu liina. (Honka-Hallila, Sulonen, Uusitalo 2000, 7,9,10.) Tavarolle oli kirjailtu pusseja, kuten sanomalehdille ja kammoille omansa, mikä on herttainen ja jo hyvin kadonnut tapa. Kirjontalankoja ja -malleja oli saatavilla runsaasti. Malleja julkaistiin lehdissä, kuten Kotiliedessä ja erityisissä mallikirjoissa, taitavimmat sommittelivat mallit itse. Käsityökaupoissa, toreilla ja markkinoilla myytiin valmiiksi piirrettyjä käsityömalleja. Maaseudulla niitä sai ostaa myös kierteviltä kulkukauppailta. (Honka-Hallila, Sulonen, Uusitalo 2000, 7,9,10.)

1800-luvun puolivälissä alettiin kaupungeissa pitää ompeluseuroja, joilla kerättiin rahoja hyväntekeväisyyteen. Käsitöitä myytiin myyjäisissä tai ne olivat mieluisia arpavoittoja. Maaseudulle ompeluseurat levisivät 1800-luvun lopulla. (Honka-Hallila ym. 2000, 10.) Olin kuvitellut, että ompeluseurat olivat vain naisten kokoontumismuoto, joissa yhdessä keskusteltiin ja samalla harrastettiin. Kirjonnan avulla on ehkä myös saatu huoahtaa, sillä pelkkä istuminen tai makaaminen on ollut työkeskeisessä Suomessa paheksuttavaa, aina piti syntyä jotain valmista ja joutenoloa ei katsottu hyvällä. Tämä ajattelumalli istuu vieläkin osassa kansaa varsin syvällä. Toki asiassa on hyvääkin, suomalaisilla on myös kansainvälisesti arvostettu korkea työ-moraali.

Vaativuutta pidettiin hyveenä ja räikeän värisiä lankoja paheksuttiin. Kirjailun piti luontevasti sopia koristettavaan esineeseen tai asiaan. Villakankaisiin suositeltiin hillitympiä malleja ja värejä sekä kirjontaan villalankaa. Vaaleille liinakankaille hyväksyttiin raikkaampia värejä, mutta lähinnä kirkkaan sinistä ja punaista pidettiin hyväksyttävänä ja kansallisesti sopivina väreinä. Lisäksi käytettiin jossain määrin mustaa, keltaista ja ruskeaa lankaa. Mallin jäljentämistä kansan keskuudessa piirtämisen tai kanavakankaan avulla paheksuttiin, parempana pidettiin perinteistä tapaa tehdä ristipistot vain kankaan lankoja laskeamalla. (Haavisto 1955, 7.) Kapeakatteisuus siitä, mikä on hyväksyttävää ja mikä ei, kumpuaa osittain luterilaisesta vaatimattomuudesta ja ehkä siitä, että ihmisen tuli olla sitä mitä hän oli. Malalaisnaisen ei saanut koristaa kotiaan samoin kuin kaupunkilaisnainen. Tämä on tavallaan sosiaalista syrjintää. 99-vuotias iso-tätini Enni Rinta-Perälä ei muista, että tiettyjä värejä tai malleja olisi erityisesti korostettu tai toisia paheksuttu. Värejä sai käyttää miten halusi, eikä mallien alkuperällä ollut väliä, kaunis lopputulos oli tärkeintä.

”Oikeanlaisten” aiheitten periytyminen oli kunnia-asia, sillä aiheet olivat peräisin jo pakanuuden ajalta ja siirtyneet sukupolvelta toiselle. Perittyjen aiheiden pohjalta sai tehdä omia sovelluksia, mutta pääasia oli, että malleissa

säilyi oma kotoinen ja perinnäinen omaperäisyyden leima. (Haavisto 1955, 8.) Toisaalta on hyvä, että perinteet säilyvät ja kansalla on omailemainen tyyli, mutta silti voimakas paheksunta kaikkea ulkomaista kohtaan tuntuu tarpeettomalta. Suomalaisen tyylin luominen oli kuitenkin osa kansallisen identiteetin luomista, silloin kun ei oltu enää toisen maan vallan alla ja siten ymmärrettävää.

Käsityön kansallista arvoa korostettiin 1800-luvun lopulla, jolloin Suomeen perustettiin Ruotsista saadun mallin mukaan vuonna 1879 Suomen Käsityön Ystävät. Yhdistyksen tavoitteena oli taidekäsityön uudistaminen kansalliselta pohjalta. Alkuvuosina yhdistys keräsi kansanomaisia käsityömalleja ja tuotti niiden pohjalta uusia. Geometrisia malleja pidettiin ”alkuperäisinä” ja niiden pohjalta tehtiin erilaisia sovel-

luksia. 1900-luvun alussa taiteilijat suunnittelivat yhdistykselle jugendtyylisiä tekstiilimalleja. Suomen Käsityön Ystävien erityinen kiinnostuksen kohde olivat ryijyt. Nämä arvostukset ovat vaikuttaneet siihen, että kirjottuja töitä ei juuri ole pidetty arvossa, varsinkaan, jos niissä ei käytetty geometrisia kansallisia aiheita. (Honka-Hallila ym. 2000, 7.) Ryijyissä on monesti käytetty villalankaa, joten ne ovat ehkä vaatimattomuudessaan olleet hyväksyttävämpiä, kuin kirjonnat, joissa on saatettu käyttää kiiltävämpääkin lankaa. Ryijyn arvostuksesta kertoo sekin, että tiedusteltaessa iso-tädiltäni, onko jokin vanha tekstiili hänelle erityisen rakas, hän vastasi, että ei, kun ei ole ryijykään.

Seuraava lainaus kertoo hyvin varauksellisesta suhtautumisesta kirjontaan: Vehmaalla 1914 järjestetyssä kotiteollisuusnäyttelyssä oli runsaasti esillä koristeompelutöitä, noin kolmannes näyttelyn esineistä. ”Tästä saattoi huomata, että koreilemisen halua kyllä on olemassa, mutta tätä ei malteta tyydyttää oikealla ja luonnollisella tavalla nim. kuvikkaitten pöytäliinojen ym. verhojen kudonnalla, vaan tämä kohta koetetaan auttaa mahdollisimman keveällä, helppotekoisella mutta samalla kylmän pintapuolisella tavalla. Tämäkin koristelutapa on kyllä paikallaan silloin, kuin sitä käytetään säästeliäin käsin ja oikeata väriensovitteluaistia seuraten, mutta niin kovin usein siinä eksytään

huutavan räikeisiin väriyhdistelmiin, jolloin koko tekele vaikuttaa, jonkun tusinamaalauksen tavoin. Tässä näyttelyssä esiintyneet ompelukoristeet oli kylläkin – verraten aistikkaita – eräät suorastaan taiteellisia, mutta tämän työläjän suhteeton runsaus oli huoletuttavaa.” (Honka-Hallila ym. 2000, 13.) Niin toisenlaisen sukupolven lapsena on vaikeaa ymmärtää asioita, joita ennen paheksuttiin, kun niissä ei itse pysty näkemään mitään pahaa. Kutomisen arvostamisen allekirjoittaa myös haastateltu vuonna 1908 syntynyt Enni Rinta-Perälä. Kutominen oli käsityötaitoista se, mikä ainakin piti osata. Koristautumista eivät ymmärtäneet miehet eivätkä vanhukset, koreilussa oli jotakin paheksuttavaa.

4.3 Kirjonta ja naiseus

Ennen käsityötaitot muodostivat osan naisen identiteetistä. Osa ”hyvänä” naisena olemista oli käsityötaitojen hallitseminen. Työille opetettiin maalaisyhteisössä rippikouluikään mennessä peruskäsityötaitot. Sen jälkeen hän valmisti omat kapionsa niin hyvin kuin osasi. (Honka-Hallila ym. 2000, 10.) Iso-tätini haastattelusta selvisi yllättävä seikka kapiroitten tekemisestä. Olin kuvitellut, että niitä teki vain nainen yksin, että se oli jonkinlainen kypsyyskoe. Mutta, ainakin hänen perheessään kapiroita tehtiin joukolla perheen äidin opastuksella ja parhaat

kapiot menivät siten ensimmäisinä naimisiin menneille sisaruksille. Vuonna 1908 syntynyt Enni varmisti haastateltaessa sen, että nainen oli toisia huonompi, jos ei osannut käsityötaitoja ja miehet pitivät siitä, että nainen osasi tehdä tekstiilitöitä.

Oma, vuonna 1946 syntynyt äitini on ylioppilaskirjoitustensa jälkeen nimikoinut lakanoita ja pyyhkeitä ja avioliiton alussa tehnyt ryijyn ja mattoja. Mutta varsinaisista kapioista ei enää puhuttu samalla tavalla, työt olivat enemmän tavallisia käsitöitä. Perinne muuttui varmasti osittain sen myötä, että naisetkin alkoivat käydä töissä, elintaso nousi ja kaupasta sai tavaraa, kaikkea ei tarvinnut olla valmiina odotamassa avioliittoa.

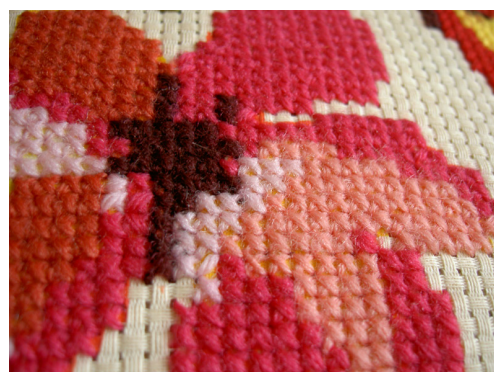

Hyvin hoidettu liinavaatekaappi oli entisajan emännän ylpeys. Lakanat, tyynyliinat ja usein myös pöytäliinat nimikoitiin. (Honka-Hallila ym. 2000, 9.) Käsitöitä huonosti taitava nainen ei ole ollut enää muita huonompi

äitini nuoruudessa, koska tekstiilejä sai jo kaupasta. Iso-tätini aikana köyhemmässä perheessä käsityötaito oli tärkeää siksi, että lähes kaikki tehtiin itse. Jos ei olisi osannut tehdä, ei olisi ollut vaatteita tai kodintekstiileitäkään.

5 MIKÄ VANHOISSA TEKSTIILEISSÄ VIEHÄTTÄÄ?

Edesmenneen mammani käsi-työharrastuksen kautta lapsuuteeni kuului monenlaisia käsintehtyjä tekstiilejä. En pitänyt kovinkaan monesta liinasta tai taulusta esteettisin perustein, mutta työhön käytetty aika ja rakkaus saivat arvostamaan niitä. Myöhemmin tekstiileistä tuli muistoja niitä tehneestä ihmisestä.

Raija Pesu kertoo kirjassaan ihailleensa jo lapsena vanhoja kirjontatöitä lukuisten hehkuvien värien muodostaessa harmonisia lopputuloksia. Kodin käsityöt viestivät tuttuutta ja turvallisuutta, mikä varmasti pitää paikkansa monen kohdalla. Pesun mukaan käsityöistä heijastuivat tekijöidensä kulloisetkin mielialat, rohkenen epäillä, että vain taitavien tekijöiden teksteleistä näki mielialan vaihtelut, sillä valmista mallia kopioidessa tunteita on melko vaikeaa ilmaista muuten kuin väreillä. Hyvin totta on kuitenkin se, että tekijöilleen kirjonta oli myös terapiaa. (Pesu, Mattila 1998, 6.) Ristipistojen kirjailu on rauhallista ja meditatiivista puuhaa, jonka pariin voi unohtua pitkäksi aikaa. Joskus kuulee vanhan tai sairaan ihmisen kohdalla ihmettelyä siitä, että vieläkö hän jaksaa kirjoa. Käsityö ja itsensä toteuttaminen voi olla nimenomaan se asia, minkä voimalla ihminen jaksaa. Jos on huonokuntoinen, on tärkeää osoittaa itselleen ja muille, että vielä pystyy johonkin.

Useimpia ihmisiä kiinnostavat juuret ja perinteet jossain vaiheessa elämää. On mielenkiintoista tietää, mitä on ollut meitä ennen. Olisi varsin kapeakatseista kuvitella, että kaikki elämä on tässä ja nyt, emme ole irrallaan ajasta. Teksti-

ilikäsitöillä on ollut ihmisille eri aikoina erilainen merkitys, ihmisen identiteetti on voinut osaltaan rakentua tekstiilikäsityötaitojen varaan. Ennen tekstiilit olivat paljolti käyttötavaraa, nykyään on enemmän myös pelkästään esteettisin perustein valittua ja tuotettua sisustustavaraa. Tämä liittyy vaurastumiseen ja sen mukanaan tuomaan mahdollisuuteen tehdä valintoja muutenkin kuin käytännöllisin perustein. Ennen omistettiin vain tarpeellista tavaraa, mutta se koristeltiin sitten mahdollisimman kauniiksi.

Joillekin tekstiilien viehäytys on niihin sisältyvät tarinat, omakohtaiset tai yhteistä historiaa kertovat. Vanhoissa tekstiileissä on täysin erilainen henki kuin uusissa. Räikein ero on, jos vertaa vanhaa käsintehtyä ja uutta tehdastekoista. Entisajan tekstiileihin sisältyy niin paljon enemmän tunteita, aina ei osaa sanoa mitä, mutta ne koskettavat eri tavalla. Niissä on valtavasti lämpöä ja herttaisuutta. Myös oma tyylini on aika herkkä ja lämmin ja siten jatkan perinnettä omalta osaltani.

Tarinan aloittajana toimivat esimerkiksi tekstiiliin kirjoitetut nimikirjaimet. Kuka oli R.M? Minkälainen ihminen hän oli? Miksi hän kirjoitti työn? Oliko kyseinen tekstiili osa kappia? Oliko hänellä jo sulhanen mielessään niitä tehdessään?

Eksoottisiksi esineet ja asiat voivat muodostua jo pelkästään sen takia,

että ne ovat itselle niin vieraasta aikakaudesta tai kulttuurista, että ovat kiinnostavia sen kautta. Materiaalit ja värit ovat erilaisia, samoin aiheet ja kuviointi. Voi myös olla, että esineen alkuperäinen käyttötarkoitus on mysteeri. Esineestä voi pitää tietämättä mitä sillä tehdään. Vanhat tekstiilit ovat monesti myös jollain tavalla inhimillisempiä ja persoonallisempia, joskus jopa kömpelöitä, mutta sitä kautta varsin viehättäviä.

5.1 Aika on luksusta

Monet tekstiilikäsityötekniikat ovat aikaavieviä ja tuotteen arvostus koostuu osittain siihen käytetystä ajasta. Hektisessä nyky-yhteiskunnassa aika on ylellisyyttä. Usein kuulee, ettei ole aikaa tehdä jotain, tai on niin kova kiire. Pitkäkestoiseen projektiin ryhtynyttä ihmistä saatetaan ihmetellä, koska siihen kuluu aikaa niin runsaasti. Aikaa ostetaan ostamalla erilaisia palveluja, jolloin omaa aikaa pystytään käyttämään johonkin tärkeämpänä

koettuun asiaan. Kaivataan kiireettömyyttä ja arvostetaan sitä, että joku on paneutunut tuotteen valmistamiseen huolella. Osittain tästä syystä käsityömuotoilu on kokemassa toivotun ja odotetun arvonnousun.

Tuotteeseen käytetty aika on ollut varsin pysyvä arvostamisen mittari. Vertailllessani tuotteen arvostamista oman 25-vuotisen elämäni aikana, äitini 61 vuoden elämän varrella ja isotätini 99-vuotiaan elämän aikana, yhtymäkohtana voidaan pitää sitä, että kaikki arvostamme sitä, että joku on käyttänyt käsityön tekemiseen paljon aikaa. Ja tämä arvostus ei ole vain henkilökohtainen mielipiteemme, vaan yleistettävissä oleva ajatusmalli. On mukavaa, että ajan arvostus on niin pysyvää.

Suuret ristipistomatot ovat vaikuttavimpia osoituksia siitä, miten paljon aikaa ja vaivaa entisaikoina saatettiin käyttää käsityöihin. Suurimmat niistä ovat niin isoja, että peittävät suuren salin melkein nurkasta nurkkaan ja koostuvat jopa kymmenistä kuviomalleista. Tukholmassa myytiin keväällä 1987 venäläistä alkuperää oleva 310 x 370 cm:n ristipistomatto. Se koostui yli 30 mallikuvioista, keskuskuviona oli venäläisen suvun vaakuna. Hinta kohosi useisiin satoihin kruunuihin. (Kalliojärvi 2001, 32.) Ristipistomattojen kohdalla hinnat jäävät silti varmasti alakanttiin, sillä maton teko on vienyt niin val-

tavasti aikaa ja kookkaaseen työhön menee myös paljon materiaalia. Lankaa kuluu mattoihin enemmän kuin esim. liinoihin, sillä niistä pitää tehdä kestävämpiä ja paksumpia.

Lapsuudessani en juuri välittänyt pehmeistä paketeista, joita varsinkin mammani kovana käsityöihmisenä antoi. Ymmärsin kuitenkin useimmiten kunnioittaa lahjaa, koska se oli itse tehty ja tiesin, että siihen oli käytetty paljon aikaa. Iso-tätini Ennin mukaan tekstiilit olivat melkein pä ainoita lahjoja, joita hänen lapsuudessaan saatiin ja sitä myöten ne olivat mieluisia, mutta toki lapsella olisi varmaan ollut muitakin toiveita. Ennen lahjat valmistettiin aina itse ja valmiina ostettua lahjaa, johon lahjan antaja ei ollut uhrannut omaa panosta, pidettiin loukkauksena (Haavisto 1955, 6). Itsetekemisen perinne on kohdallani säilynyt melko hyvin, sillä pyrin tekemään suurimman osan antamistani lahjoista itse.

5.2 Lämpö

Kirjotun tuotteen arvostukseen vaikuttaa myös sen tekijä. Jos valmistajaan on voimakas tunneside tuotteesta voi pitää, vaikka se ei esteettisin perustein omaa tyyliä mukailisikaan. Tekstiilejä kulkee suvun perintönä ja merkkinä siitä ajasta, jolloin tuote on syntynyt. Ennen oli viehättävä tapa kirjoa tekstiileihin nimikirjaimet ja vuosiluku ja siten personoida tuote. Oman sukuni naiset ovat kirjailleet vain nimikirjaimia, vuosilukujen kirjailu on heille vierasta. Nimikirjainten ja vuosiluvun kirjailua voisi verrata leimaukseen jalometallituotteissa ja signeeraukseen maalauksissa. Nykyään, kun suurin osa tekstiileistä on tehdasvalmisteisia, on jonkinlaista luksusta, jos tietää kuka tekstiilin on tehnyt. Valveutuneemmat kuluttajat haluavat tietää tuotteen elinkaaren ja tuotteen syntyprosessi vaikuttaa heidän ostopäätöksiinsä. Rakkaisiin tekstiileihin saattaa syntyä voimakas tunneside, jolloin ei malta heittää pois puhkikulunutta, korjauskelvotonta tuotettakaan.

Kirjotuissa tekstiileissä on usein viehättävä rakenne ja pinta, joka kutsuu koskettamaan. Monenlainen pinta tuntuu miellyttävältä käteen, niin karhea kuin kiiltävän sileäkin. Ostoksilla ollessaan ihmiset usein hypistelevät tavaroita. Vaatteiden kankaan pintaa pitää tunnustella ohi mennessään. Monissa kirjonnaisissa toistuu sama rakenne jatkuvana rytminä. Yksittäinen pisto

tai solmu ei näytä juuri miltään, mutta toistuvina ryhminä ne luovat hyvin erilaisia tunnelmia.

Osa tekstiileistä on fyysisestikin lämmittäviä ja siten hyvää oloa tuovia. Luonnonmateriaalit tuoksuvat erilaisilta kuin keinotekoiset. Villasta voi yhä erottaa lampaan tuoksun. Tuotteen käytössä siihen saattaa jäädä omistajansa tuoksu, ja siten tuoda yhden tekstiiliin liitettävän aistikokemuksen lisää ja samalla vahvemman muiston tekstiilin käyttäjästä. Ajan tuoma tuoksu on osa tuotteen lämminhenkisyyttä. Sanotaan, että uusiin Rolls Royce-autoihin suihkutetaan vanhan Rolls Roycen tuoksua, tämä kertoo siitä, että tuoksu on tärkeä osa tuotetta.

Koristaminen tuo esineeseen lämpöä. Nykyään ”tuunataan” kaikkea vaatteista autoihin, eli personoidaan tuote oman näköiseksi. Tämä ei ole mikään uusi ilmiö, ihmisellä on voimakas halu koristaa ja koristautua, vaikka sitä toisaalta paheksutaankin. Koristamisella on yhteys henkiseen hyvinvointiin ja sitä myöten myös fyysiseen. Toki oman maun mukainen kodin sisustus, vaatteet ym. vaikuttavat mielialaan. Haaviston kirjassa on hauska lausahdus siitä, miten vakava suomalainen on koristanut pettuleipänsäkin, ja todennäköisesti se on näin maistunut paremmalta (Haavisto 1955, 7). Koristaminen on selvästi vahva taipumus, jolla voidaan tuoda iloa niukkuuteenkin.

Erityisen herttaista on nenäliinojen koristeellisuus. Kauniiksi on haluttu tehdä myös tuote, johon pyyhitään räkää. Se kertoo mielestäni paljon. Toisaalta ajatus likaisten nenäliinojen säilyttämisestä pesua varten on myös vastenmielinen. Käytin jonkin aikaa kankaisia vanhoja kangasnenäliinoja, jostain syystä tunsin välillä häpeää käyttäessäni niitä julkisella paikalla, ehkä siksi, että omakin mielikuvani kankaisten nenäliinojen käyttäjistä kohdentuu vanhoihin miehiin.

Tekstiilien käyttötarkoitus muuttuu ajan myötä. Ennen oli käytössä suloisia pusseja moneen tarkoitukseen, kuten yönutulle, nenäliinoille, kammoille ja sanomalehdille omansa. Käytettiin myös pyyheliinan suojusta, tarjotinliinaa, tarjottimen kannattimia, uuninvarjostinta, pannumyssyä, huoneentauluja Raamatun teksteillä varustettuna, keinutuolin peittoa jne. Esimerkiksi yönuttupussi on jo sanana ja ajatuksena niin suloinen ja lämminhenkinen verrattaessa vaikka tämän päivän tarpeeseen syntyneeseen kännykkäpussiin.

6 KORUN VIESTIN JA KÄYTTÄJÄN KOHTAAMINEN

Työn lähtökohtana ei ole tehdä kaupallista sarjatuotettavaa korumallistoa, vaan pääpaino on omalla taiteellisella ilmaisulla. Rintakoruja ei ole tarkoitettu jokapäiväistä käyttöä kestäviksi koruiksi. Jo tämä seikka rajaa korun käyttäjäryhmää, sillä se vaatii käyttäjältä tietynlaista varsin epätyypillistä suhtautumista korun kantamiseen. Monesti korulta vaaditaan kestävyyttä ja helppokäyttöisyyttä. Korusarjani voi olla pitkäikäinen, kunhan käyttäjä suhtautuu koruun kunnioituksella. Koruni on suunniteltu naisille kunnianosoituksena tekstiilikäsityön tekijöitä kohtaan. Sisältö voi puhutella monia ikäryhmiä, sillä ristipisto on osa kansallista ja kansainvälistä kulttuurihistoriaa. Koruistani kiinnostuneita yhdistää varmasti kiinnostus kulttuuriin. Korun myyntipaikkana voisi toimia eri kulttuurialoja yhteen keräävä galleria.

Vaikka koruissa on vahva taiteellinen lähestymistapa, ne eivät ole suoranaista korutaidetta. En ole opiskellut korutaidetta, toki taidetta voi tuottaa omista lähtökohdistaankin, mutta korutaiteessa tärkeää on esineen suhde kehoon ja käytettävyys ei ole tarpeellista. Taiteessa tuotteella ei ole tilaajaa tai käyttäjää, vaan koru tai objekti on ilmaisun väline. Korutaiteellakin on olemassa kohderyhmä, mutta tuotetta ei tehdä selkeästi jollekin. Taiteessa (ja korutaiteessa), yksilön tulkinta ja oma mielikuva teoksesta on tärkeää ja arvokasta. Taiteessa kaikki tulkintatavat voivat olla yhtä arvokkaita, eikä ole olemassa ainuttakaan oikeaa tapaa käsittää teosta. Koska teokseni ovat vapaammin tulkittavissa, se rajaa myös korujen kohderyhmää, sillä kaikki eivät pidä tulkinnanvapaudesta ja taiteellisesta otteesta, vaan haluavat korun, joka selkeästi esittää jotakin. Tällainen yksiselitteisten töitten tekeminen on myös hiukan ihmisiä aliarvioivaa ja omia intressejäni vastaan olevaa.

7 KATOAVAISSUUS, KERROKSELLISUUS JA AJAN KUVAAMINEN LUONNOKSISSA

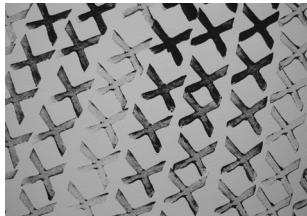
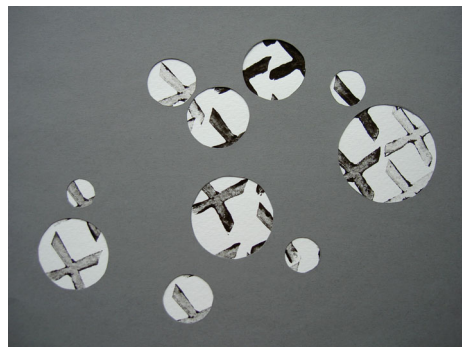
Alkupään luonnokset ovat hyvin vapaita kiemuroita ja viivoja, mutta useissa luonnoksissa on toiston avulla muodostettuja kuvioita ja kerroksell-

isuutta. Kerroksellisuus sopii myös hyvin perinteitten kunnioittamiseen ja ajan kerrostumiseen. Työssä voisi näkyä mennyt aika nykyisen rinnalla. Mielenkiintoista voisi olla, jos työhön voisi kurkistaa tai kaikki ei avautuisi ensi näkemältä tai yhdestä katsoimiskulmasta. Vältin valmiiden tuotteiden piirtämistä alussa tarkoituksella ja yritin hakea vapaata viivaa, jotta en löisi lopputulosta liian lukkoon. Toki jo alkuvaiheessa mielessä oli valmiitakin koruja, mutta pyrin niistä tietoisesti pois, etteivät ensimmäiset ajatukset estäisi uusien tuleamista vapaasti.

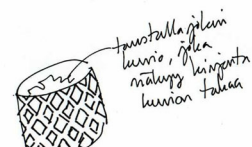
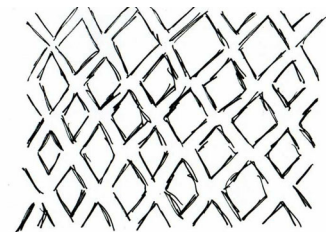

Olen kokeillut myös hyvin monenlaisia värejä ja ilmaisun välineitä. Kynttilällä paperille tehdyt kuviot paljastuvat maalaamalla päälle vesivärillä, jolloin väri hylkii kynttiläpintaa ja paljastaa kuviot. Tämä tekniikka mahdollistaa sen, että voi tuoda näkyviin haluamansa kohdat ja jättää osan kuvioista melkein näkymättömäksi. Kokeilussa kerroksellisuus tuli hyvin esille. Hauskaa oli tehdä perunasta leimasin ja väriin kastamalla luoda ryhminä

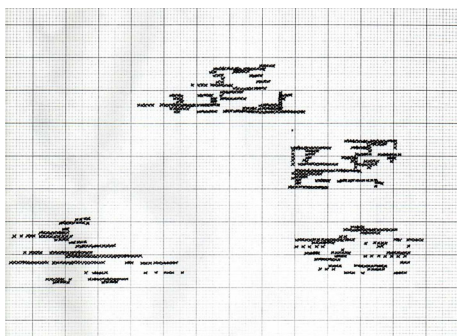
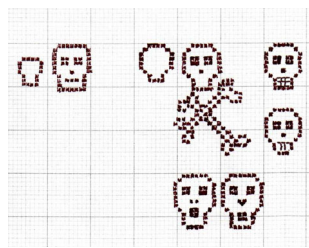
toistuvaa painokuviomaista jälkeä. Perunaa on käytetty ennen muun muassa liimaamiseen ja se tuntui tähän työhön hyvin sopivalta välineeltä. Tämä kokeilu toi minulle varmuuden siitä, että haluan käyttää tyylilleni ominaista saman muodon tai kuvion toistoa työn rakentamisessa.

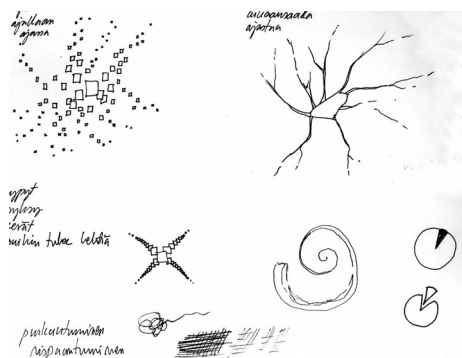
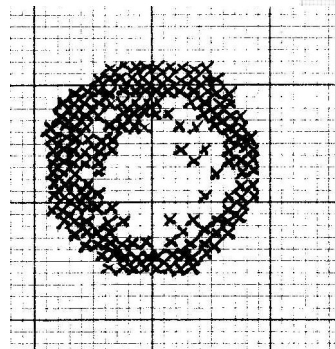
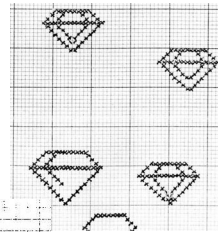
Kirjontatyöt koostuvat monista samanlaisista pistoista, joten toistoa tulee jo tekniikan myötä. Jos ajatuksen kirjonnasta haluaisi viedä hyvin pitkälle, voisi esimerkiksi metallista tai nahasta tehdä kirjontapistojenmuotoisen verkon, johon voisi lisäksi syövyttää tai painaa kuvia vanhoista käsitöistä.

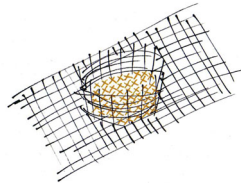
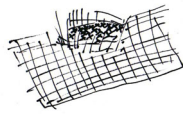

Työni arvomaailmaan kuuluu kunnioitus perinteitä kohtaan ja sitä myöten mietin katoavaisuutta. Jotkin perinteet vain katoavat, kun enää tieto ei kulje samalla tavalla sukupolvelta toiselle ja ammatin jatkajaa ei välttämättä löydy, tai ammatti ei enää toimi nyky-yhteiskunnassa. Katoavaisuuteen liittyy myös ihmisen katoavaisuus ja vanhusten kunnioitus. Välillä tuntuu, että elävä vanhuskin on jo jollakin tasolla kadonnut, tuntiesseen itsensä yksinäiseksi ja turhaksi. Katoavaisuus näkyy useissa luonnoksissa ja olen käsitellyt teemaa sekä esittävien kuvien että abstraktiuden kautta. Esittävästä kuvista mieleen tulivat esimerkiksi pääkallot, mutta ne ovat tällä hetkellä erittäin suosittuja printtejä, joten aihe on hyvin kulunut, eikä se sopinut työn pehmeään tyyliin muutenkaan.

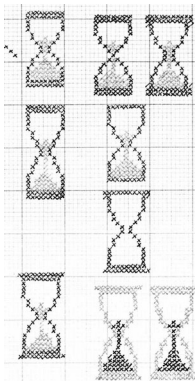

Mietin mikä pysyy aina, onko mitään sellaista ja miten sitä voisi kuvata. Usko, toivo ja rakkaus ovat ihmiselle tärkeitä ja pysyviä asioita, mutta sinällään kovin kliseisiä. Sanonnan mukaan myös timantit ovat ikuisia, mutta ne ovat liian kaukana työni arvomaailmasta, jotta haluaisin käyttää niitä. Katoamista miettiessäni mieleeni tulivat savupilvi, ison hajoaminen pienemmiksi osiksi ja kankaassa purkaantuminen ja rispaantuminen.

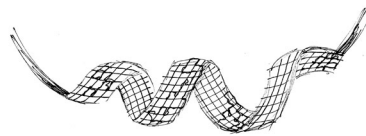

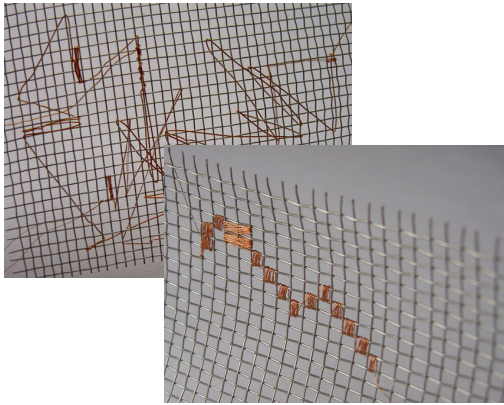
Aika on toinen vahva teema ja sen kuvaaminen on katoavaisuuden ohella hyvin haastavaa. Aikaa kuvaavia sanoja ja sanontoja on paljon, esimerkiksi: aikalainen, ajan käyttö, las-kettuaika, aikakone, aikaero, ajankuva, aikamoinen, Neiti aika, ajantaju, aika on rahaa ja niin edelleen. Esittävät kuvat tiimalaseineen, kelloineen ja aikajanoineen eivät tuntuneet luontevilta ja oli ilmaisu millaista tahansa, käytössäni oleva ristipisto kertoo ajasta todella vanhana itseilmaisun välineenä. Luonnostelu tuotti varmuuden siitä, että en halua käyttää esittäviä, yksiselitteisesti avautuvia kuvia.

Prosessin aikana liukuin materiaalivalintojen suhteen edestakaisin. Ristiriitainen suhtautumiseni metalliin aiheutti sen, että välillä mietin metallia materiaalina ja välillä hylkäsinkin sen täysin. Opiskelu hopean parissa on saanut aikaan sen, että kuvittelen monet

ideat mielessäni ensin hopealle. Koska halusin työstäni jollakin tavalla kevyen, kokeilin kirjoamista metalliverkolle. Sinkitty seulaverkko oli sinänsä mielenkiintoinen materiaali, sillä sen reikiä kirjoessa valo pääsi kulkemaan koko työn läpi. Verkon reunat olivat terävät ja niille olisi pitänyt keksiä joku ratkaisu, esimerkiksi helmet niiden päihin, jotta ne eivät olisi raapineet korun käyttäjää. Kirjominen oli siinä mielessä ongelmallista, että kaikki mitä verkolle teki, oli nähtävillä ja lankojen päättelyt piti piilottaa hyvin. Ristipistokirjonta ei verkolle onnistunut, mutta kieputin kuparilankaa siihen niin, että se muodosti neliöpintoja verkkoon. Metalliverkko tuntui kuitenkin hankalalta työstettävältä ja se oli liian kaukana työhön tavoitellusta lämmöstä ja herkkyydestä.

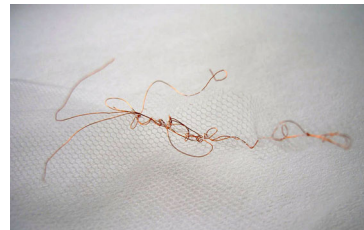
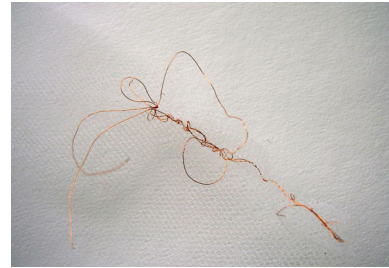

Kokeilin kirjontaa myös kaiutinkaappikankaalle, jonka ostin etsiessäni kangasta, jossa kulkisi metallilankaa rakenteena, jolloin voisin taivuttaa sen muotoon. Kuparinväriset langat kankaassa osoittautuivat kuitenkin muoviksi, eikä kangasta voinut taivuttaa niin, että siihen olisi jäänyt tehty muoto. Kaiutinkaappikankaaseen oli mahdollista tehdä ristipistoja, mutta sekava pohjaväri sai monet pistoista katoamaan kankaaseen ja vei huomion kirjonnalta. Välillä ristipisto tuntui liian kaavamaiselta kirjontatavalta ja kokeilin hiukan vapaatakin kirjontaa sekä kaiutinkaappikankaalle, mustalle markiisikankaalle että tyllille.

Tämä mahdollisti luonnoksissani olleen vapaan viivan toteuttamisen. Jälki näytti kuitenkin liian jäsentymättömältä. Tyllille tehdyt kokeilut olivat ihan hauskoja, lopputulos oli ainakin hyvin kevyt ja muistutti hyönteistä. Tuntui kuitenkin, että näitä kokeiluja pitäisi jatkaa todella pitkälle, että niillä saisi itseä miellyttävää ja tarpeeksi pitkälle jalostettua jälkeä aikaiseksi. Ristipistoon olin tutustunut jo enemmän, joten luontevimmalta tuntui jatkaa sen parissa.

8 OMA ILMAISU

Halusin säilyttää luonnosmaisuu­den tuoman keveyden ja vapauden lopputuloksessa. Monesti työstä katoaa jotakin arvokasta sen kulkiessa luonnoksesta valmiiksi tuotteeksi. Luonnostelun vapaus vaihtuu jäykkään muotoon ja ylikäsittelyihin pintoihin. Luonnoksissa ja protomalleissa on monesti enemmän lämpöä, leikkittelyä, keveyttä ja asennetta kuin lopputuloksessa.

Luonnokset vahvistivat käsitystä omasta tyylistä, jolle on ominaista leikkittely ja taiteellinen ote. Useat työni koostuvat toistuvista rytmeistä samamuotoista tai tyyppistä kappaletta. Tätäkin kautta ristipisto alkoi tuntua hyvältä ilmaisutavalta, sillä siinä nimenaan kuviot rakennetaan toistuvista samanlaisista elementeistä.

Haluan rakentaa ainakin osan korujen kirjontakuvioista siten, etten piirrä niitä etukäteen, vaan lähdän seurailemaan kankaan ryppyjä ja rakentamaan kuviota kankaan ehdoilla. Tällainen taulun maalaamiseen verrattavissa oleva tyyli kiehtoo, koska monesti kirjontatöihin on tarkat piirustukset tai kuvio saattaa olla jo valmiiksi kankaalle piirrettynä. Hankalaksi tällaisen ilman tarkkoja suunnitelmia kirjomisen tekee se, että kirjontaa ei helposti ja siististi voi purkaa keskeltä kuviota ja sieltä mistä haluaisi, varsinkaan kun käyttää oikukasta metallilankaa, joka ei jousta. Kangas vaurioituu ja löystyy purkamisesta, joten sitä tulee välttää.

Kun kirjonta on siistiä ja hyvin pääteltyä, nurjapuolikin on varsin kiinnostavan ja kauniin näköinen. Vaihtoehto olisi myös käyttää nurjapuolta hyväksi teoksen luomisessa. Epäsiisti nurjapuoli taas vie työltä uskottavuutta ja tekee siitä viimeistelemättömän näköisen.

Kiinnostukseni kirjontaan on paljolti edesmenneen mammani käsityöharrastuksen ansiota. Hänen nimensä on Taimi Rauha ja siitä ja naisten käsityöperinteen kunnioittamisesta lähti ajatus korujen nimeämisestä vanhoilla naisten nimillä. Tutkiessani kalenterista monimerkityksisiä naisten nimiä, niitä löytyi paljon ja todella herttaisia sellaisia. Valtavasti oli kukkia ja kasvia kuvaavia nimiä, kauniita olivat esimerkiksi Vanamo, Kanerva, Ruusu, Kukka ja Orvokki. Oli hauskaa huomata, että naisten nimistä löytyi kaikki muut vuorokaudenajat paitsi yö, en ollut tullut ajatelleeksi asiaa aiemmin. Tästäkin aiheesta saisi kontrastipitoisen korusarjan. Viehättäviä

nimiä olivat Unelma, Vieno, Aina, Kaino, Hellä, ja Lempi. Mietin käyttäväni myös Rauhaa, mutta lopulta valitsin monen hyvän joukosta nimiksi Ainan, Hellän ja Lemmen. Aina kuvastaa hyvin aikaa, jota työssäni pohdin ja Hellä ja Lempi tyyliäni ja suhtautumistani perinteisiin.

8.1 Ristipiston muodon korostaminen Ristipistossa kiinnostavat sekä sen säntillinen geometrinen tyyli, että maalauksellisempi ja vapaampi puoli. Välillä ristipisto tuntui liian kankealta, varsinkin luonnosteltaessa esittävää kuvaa millimetripaperille. Tekniikan avulla on hankalaa saada aikaan pehmeitä muotoja ja soljuvuutta. Luopuesani esittävydestä ristipisto tuntui taas mukavalta. Oli aika yllättävää, että miellyin näin systemaattiseen, loogiseen ja jopa matemaattiseen ilmaisuvälineeseen, sillä matematiikka kuuluu syvästi inhoamiini asioihin.

Monesti ristipistolla peitetään koko pohjakangas ja jos näin ei ole, yleensä kuvion muodostavat kirjontapistot. Kiinnostuin siitä, että pistoja olisi harvakseltaan ja kuvio voisi muodostua siten, että tausta on kirjottu ja kuvio-kohta olisi pelkkää kangasta. Yleistä on myös, että lankaa käytetään niin paksusti, että se peittää taustakankaan ja muodostaa pehmeän pallomaisen piston selkeän X-muodon sijaan. Halusin tuoda esiin piston muodon käyttämällä lankaa vain ohuelti.

Löytämäni ohuen ohut kuparilanka sopi tähän mainiosti, se muodosti selkeän graafisen X:n, piston nimen mukaisen muodon.

Kokeilin kirjomiseen myös hopealankaa, mutta se oli liian paksua ja jäykkää 0,25 millimetrinenä. Hopealanka väänsi kangasta, sillä se on aika pehmeää ja ryhditöntä, kun siinä ei ole pesun ja värjäyksen jälkeen enää tärkkiä ja muita käsittelyaineita. Hopealangan kirjomisessa olisi vaarana myös se, että se kustannussyistä aiheuttaisi esteitä luovuudelle ja ilmaisulle. Hopea olisi raikkaan värisenä voinut tuoda työhön modernimman ilmeen, mutta ilmaisussa ei tämän työn kohdalla haettu asioita, joita hopea olisi tuonut esille kuparia paremmin.

8.2 Kankaan ilmeen muuttaminen värjäämällä

Eteenpäin prosessia vievä löytö oli koruihin hyvin soveltuva Aida-kangasnauha, johon oli mahdollista tehdä pieniä ristipistoja. Luonnonvalkoinen väri tuntui kuitenkin hiukan tylsältä kaikkiin koruihin käytettäväksi. Myöhemmin löytyi myös pellavan väristä, hiukan likaisen tai vanhan näköistä kangasta sekä kirkkaanvalkoista, joka taas oli liian räikeän ja luonnottoman valkoinen.

Kuparilangan kanssa sopisi hyvin musta väri. Mustaa Aida-kangasta ei löytynyt sen huonon menekin vuoksi. Suositeltiin mieluummin täyttämään kankaan tausta mustalla langalla kirjomalla, sillä mustaa kangasta on vaikea kirjoa, koska kankaan rakenteesta ei saa niin hyvin selvää.

Kangas olisi hyvä pestä ennen värjäystä, sillä siinä on tärkkiä ja muita käsittelyaineita, jotka heikentävät värin imeytymistä. Kankaan reunat täytyy ommella, jotta ne eivät purkaannu. Pesuohjelma ja linkous olivat ehkä turhan voimakkaitakin käsittelyjä kankaalle ja se kutistui jonkin verran, kirjottavat reiät kankaan mukana. Positiivinen asia oli kankaaseen muodostuneet rypyt, joita halusin käyttää kuvion rakentamisessa hyväksi. Ryppyjen avulla kirjontaan tuli hiukan enemmän kolmiulotteisuutta.

Ensimmäisessä kokeilussa värjäsin kangasta kolmella erilaisella teellä. Kaikista tuli hiukan erilainen sävy. Kankaasta tuli vanhannäköinen ruskehtavien eri sävyillä värjätessä. Itse vanhannäköiseksi tehty kangas tuntui typerältä, sillä olin kuitenkin nimenomaan tekemässä uutta ja omanlaista tuotetta, joten tämä värjäys ei vastannut tavoitteita.

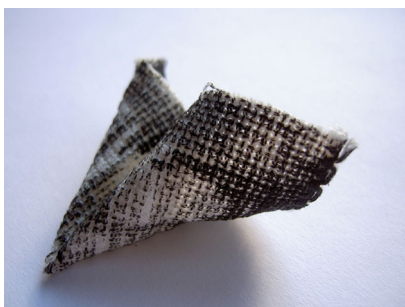

Aikaisemmin tehdyssä värikokeilussa värjäsin Aida-kangasta mustaksi pyykkikoneessa. Värjäyksen lopputulokseen oli hankala itse vaikuttaa ja tuntui, että se oli melko lailla sattumaa. Pyykkikonevärjäys ei tuottanut tarpeeksi syvänmustaa lopputulosta, vaan tummanharmaan värin. Pyykkikonevärjäys ei sopinut tähän projektiin, sillä värjäystapahtumaan täytyy saada itse vaikuttaa ja osallistua, jotta lopputulos vastaisi paremmin tavoitteita.

Pullomuste näytti syvänmustalta, joten se vaikutti kokeilemisen arvoiselta. Pipetin avulla väriä oli helppo annostella kankaaseen ja kangas imi väriä hyvin.

Lopputulos oli syvänmusta. Vaikka muste oli vedenkestävää, sitä irtosi kankaasta sormiin kirjoessa ja kangas siten vaaleni ja tuli läikikkääksi.

Seuraavan mustan värikokeilun tein silkivärillä. Maali oli valmiiksi sekoitettua, ohutta liuosta, joten sillä oli helppo värjätä kangas, mutta värin kiinnittäminen silitysraudalla kahden päivän kuivumisen jälkeen tuntui työläältä. Tämän jälkeen kangas piti vielä pestä ja silittää. Väri pysyy kankaassa melko hyvin, joten silkivärillä aikaansaatu musta väri päätyi ensimmäisen korun kirjailun pohjaksi. Silkiväri haisi pahalle, mutta onneksi haju haihtui myöhemmin.

Kangastusseilla kankaan pintaa voi värittää melkein kuin paperia. Kankaan pinnasta tulee hyvin erilainen kuin muilla väreillä värjättäessä, sillä pinnan saa koostettua tummemmista ja vaaleammista selkeärajaistakin alueista. Tussi myös kovettaa hiukan kangasta, jolloin sitä saa muotoiltua hiukan sormissa.

Luonnoksissa valkoisella kynttilällä valkoiselle paperille piirretyt kuvat nostettiin esiin mustalla vesivärillä. Ei kuitenkaan ollut tarkoituksenmukaista toistaa samaa tekniikkaa kankaaseen, sillä pintaa oli kuitenkin tarkoitus koristaa vielä kirjomalla ja vahakuvio voisi tehdä lopputuloksesta jo liian sekavan tai sitten se vain peittyisi kirjonnalle.

Kokeilin värjätä myös punaisella musteella, jolloin lopputulos oli aika dramaattisen näköinen. Punainen luo hiukan miellelyhtymää verestä, varsinkin silloin, kun kangas on osittain punainen ja osittain valkoinen. Kokonaan punaiseksi värjätty koepalat näyttivät ryppyisinä ruusun terälehdiltä ja tästä syntyi ajatus tehdä oodi ruusulle, olihan se käytetyin aihe näkemissäni kirjailuissa. Ruusu tuntui liian ilmeiseltä nimeltä, mutta Lempi oli monimerkityksisenä oikein hyvä.

Punainen muste aiheutti minulle ilmeisesti jonkinlaisen myrkytyksen, joten jouduin pohtimaan sen käytön järkeyttä uudelleen. Kaunis ja työhön sopiva punainen väri kuitenkin miellytti. Huvittavaa oli, että juuri Lempi osoittautui vaaralliseksi. Tämä sopi ruusuajatukseen hyvin, sillä ruusunpiikit ovat haavoittavia ja lempi voi olla arvaamatonta. Sattumukset sopivat teemaan, vaikka tässä vaiheessa ei ollutkaan halua jatkaa punaisen musteen käsittelyä.

Turvallisina väreinä kokeilin elintarvikevärejä, joilla sai aikaan melko räikeän punaisia värejä, jotka kuitenkin olivat varsin läpikuultavia musteeseen verrattuna. Värit lähtivät myös vedellä huuhdellessa melkein kokonaan pois. Elintarvikeväreillä aikaan saadut punaiset värit eivät olleet lähelläkään sitä

peittävää intohimoisen tummanpunaista, jonka pullomusteella sai aikaan. Tämä johti suureen määrään värjäyskokeiluja punajuurella, mustikalla, puolukalla, teellä, kahvilla, kaakaolla, soijakastikkeella, punaviinillä sekä mustaherukka- ja mansikkamehulla ja edellisten yhdistelmillä. Värjäykset tuottivat hyvin kauniita ja hempeitä värejä, jotka sinänsä sopivat perinteitä kunnioittavaan työhön sekä värimaailmansa että värjäystapansa myötä. Hempeät värit sopivat myös lempeen ja ruusujakin löytyy melkein minkä värisinä tahansa, silti tummanpunainen ruusunterälehti miellytti ajatuksena enemmän, eikä ajatus toiminut enää vaaleilla väreillä. Jätin alkuperäisen ruusunterälehdän käytön hautumaan, ja päätin tehdä ensin hempeän Lemmen. Jos aikaa jäisi ja olisi halua käsitellä punaiseksi värjättyä kangasta, tekisin pariiksi vaarallisen Lemmen. Ne toimisivat tehokkaana kontrastiparina.

Merkittävin huomio värjäyskokeiluista kaiken kaikkiaan oli se, että väri muutti kankaan luonteen täysin. Samasta kankaasta sai täysin erihenkisen pelkästään värin avulla. Värit toimivat hyvinä ilmaisun tukijoina täydentämässä ajatusta korun takana. Kuparikirjonta näytti hyvin kauniilta myös luonnonvalkoisen ja pellavanvärisen kankaan kanssa. Päädyin käyttämään luonnonvalkoista kangasta yhteen koruun. Värjäyskokeilut luonnonväreillä tulivat vasta prosessin loppuvaiheessa, kun pullomuste osoittautui epäilyttäväksi. Hempeät värit muotoiluprosessin alussa olisivat voineet viedä koko työn ihan eri suuntaan. Ehkä värjäysasioissa tapahtunut käänne oli hyvä asia, sillä olen kiinnostunut myös luonnonväreistä ja nyt pääsin kokeilemaan niitäkin. Mahtavaa olisi tehdä itse kaikki alusta loppuun asti entisajan malliin lankoja ja kankaita myöden.

8.3 Muodon luominen kuparilangalla
Hiuksen ohut 0.1 mm:n kuparilanka on kaunis ja se toimii kirjonnassa melko hyvin, sillä se on niin ohutta. Se ei liu'u kankaan läpi yhtä nopeasti ja helposti kuin muliinilanka. Metallilankaan tulee myös helposti taitteita, joiden kohdalta lanka tarttuu kankaaseen ja myöhemmin katkeaa helposti. Kuparilankaa on myös vaikeampi päätellä kuin tavallista kirjontalankaa ja pistot joutuu tekemään hitaammalla tekniikalla ja seurata koko ajan, ettei lankaa tule takkua tai solmua. Metallilankaa käytetäänkin kankaalla usein sen päällä kiemurtellevana nauhana, joka ommellaan kiinni pienin pistoin tavallisella langalla. Kultalanka on kallista ja se kulkee huonosti kankaan läpi, siksi kehitettiin sitova pisto kiinnittämään se kankaalle (Garderton 1999, 7).

Vaikka kuparilanka on ohutta, se isompana kirjottuna pintana alkaa tehdä muotoa kankaaseen. Tämä oli merkittävä ja mielenkiintoinen löytö.

Kuparilangan lisäksi olin kiinnostunut mammani vanhoista langoista, jotka ovat luultavasti silkkiä tai viskoosia. Ne ovat kauniin hohtavia ja somasti kääritty sanomalehtien ja vanhojen korttien ympärille, on hauska nähdä mitä niiden alta paljastuu, kun langan on käyttänyt. Lanka liukui kuparilangalla kirjomisen jälkeen uskomattoman vikkelästi kankaan läpi. Kirjonnan pinta oli kaunis ja hyvän tuntuinen. Lankaa kokeillessani en ollut tehnyt värjäyskokeiluja kuin mustalla ja punaisella ja ajattelin käyttää sitä Hellään. Kuparilanka kiehtoi kuitenkin enemmän, koska se rakensi kankaaseen muotoa ja silkkilanka jäi pikkuhiljaa pois suunnitelmista, koska se ei luonnonvalkoisella kankaalla toiminut kuparilangan kanssa. Pellavan värisellä kankaalla valkoinen kiiltävä lanka ja kuparilanka toimivat hyvin yhteen, mutta en halunnut käyttää pellavan väristä kangasta, sillä se näytti vähän likaiselta ja tunkkaiselta ja toi teevärjäyskokeilujen tapaan mieleen tekovanhan kankaan.

8.4 Miten tunteen voi tuoda koruun
Ihminen tarkkailee ja aistii ympäristöään hyvin yksilöllisesti ja peilaa asioita omaa taustaansa vasten. On mahdotonta saada kaikki maailman ihmiset reagoimaan johonkin tuotteeseen täysin samalla tavalla. Kulttuuritaustat vaikuttavat tulkintatapaamme, mutta vaikka rajattaisiin ryhmä mahdollisimman samanlaisia ihmisiä, jotka edustavat samaa ikäryhmää, sukupuolta, kansallisuutta, arvomaailmaa ja elämäntapaa tulkinnot vaihtelisivat silti. Miten silloin voi saada ihmiset reagoimaan tuotteeseen halutulla tavalla? Asiaa on mielenkiintoista pohtia. Koska oma ilmaisuni on niin vapaata ja ei-esittävää se antaa katsojalle tilaa tulkita korua omalla tavallaan.

Oma tunteisiin johdatteleva ilmaisuni koostuu erittäin perinteisestä ja vanhasta kirjontamuodosta, ristipistosta, joka jo sinällään herättää ihmisissä tunteita. Osa saattaa tuntea sen kautta nostalgiaa ja muistella vaikka nuoruutta. Toisille se tuo mielikuvan tylsästä harrastusmuodosta, joka yhdistetään useimmiten vanhoihin naisiin. Joillekin ristipisto tuo muistumia käsityötunnilta, hyvässä tai pahassa. Käyttämäni ohut lanka tekee ristipistosta hyvin perinteisestä pulleasta pistosta poikkeavan. Oma graafinen ilmaisuni saattaa vedota joihinkin tuoreempaan ristipistikirjonnin sovellutuksena. Ohut, hiusta muistuttava metallilanka on aika kaukana metalliin yhdistettävästä kylmyydestä ja kovuudesta ja siksi pidän siitä. Kirjottu pinta tuntuu myös hyvältä koskettaa. Se tekee työstä herkän. Käyttämäni värit ovat myös aika pehmeitä ja lempeitä, jopa mustakin. Kankaaseen yhdistetään ajatuksia pehmeystä ja keveydestä, joka lisää korujen lempeyttä. Kangas myös elää käytössä, koska sitä ei ole esimerkiksi tärkätty tiukasti muotoonsa. Lempeys ja herkkyys ovatkin sellaisia tunteita, joita itse kuvittelen tuotteitteni viestivän. Eri asia on tulkitsevatko ihmiset niitä siten kuin itse olen ajatellut.

8.4.1 Katoavia koruja

Perinteitten kunnioittamisen myötä pohdin myös katoavaisuutta ja hauskaa

olisi ollut tehdä myös katoava koru, jonka olisi voinut esimerkiksi syödä. Monilla on lapsuusmuisto pastellivärisistä syötävistä kaula- ja rannekoruista. Karkit eivät maistuneet erityisen hyvälle, ne muistuttivat enemmän värjättyjä kalkkitabletteja, mutta syötävyys teki niistä hauskoja ja muistoihin jääviä.

Esimerkiksi lakritsanauhoista olisi voinut solmia ristipistoja muodostavan verkon, joka olisi voinut toimia vaikka kaulakoruna. Myös marjoista voisi tehdä hienoja ja makoisia koruja, onhan ahomansikoita muutenkin tapana pujottaa heinään, senhän voisi kiepauttaa vaikka ranne- tai kaulakoruksi. Valokuvataiteilija Ritva Tuomi on kuvannut paljon omaa äitiään. Kesällä 2000 hän kuvasi äitinsä ajatuksia herättävissä punaherukkahelmissä. Valuessaan kaulaa pitkin punaherukat ovat kuin karvaat ja suloiset muistot. (Karvaat ja suloiset muistot, Omainen 1/3, Kodin kuvalehti 5/2007, 8.)

Jää kuvastaa katoavaisuutta erittäin hyvin, sitä ei tarvitse edes syödä, vaan sen olomuoto katoaa lämpimässä muuttuen nestemäiseksi. Jos jääpalat on värjätty, muisto korusta jää vaatteelle korun jo kadottua. Rakentamalla esimerkiksi silikonista muotin, jäästä saisi, vaikka kirjottua kuviota muistuttavan korun. Värjätyistä neliönmuotoisista jääpaloista voisi koota Fabergé-rintakorujen tyyliin, ristipistomaisen kuvion.

Katoavaisuutta voisi kuvata monella tapaa ja siten tavoittaa korulla näkö- ja tuntoaistin lisäksi myös muita aisteja. Koru voisi pitää ääntä. Kipua tuottava koru toisi katoavaisuuden teokseen hetkellisen kivun muodossa. En halua koruillani satuttaa, mutta ajatuksen tasolla asiaa voi pohtia ilmaisun välineenä. Toisaalta kipua on kuulunut ja kuuluu edelleen varsinkin naisten koristautumiseen ja kauneuteen.

Varjot ovat hyvin kiinnostavia, toisinaan paljon kauniimpia ja mielenkiintoisempia kuin esine itse. Varjon käyttö koruna olisi jo melko häilyvää ja sen luokittelu koruksi ei olisi yksiselitteistä. Varjojen avulla vartalolle voisi kuitenkin luoda hyvin isoja ja monimutkaisiakin koruja. Hankalinta varjojen käytössä on kuitenkin se, että jos haluaa keholle vain pelkät varjot, eikä esimerkiksi myös esinettä, jonka kautta ne muodostuvat, olisi korun käyttö sidoksissa johonkin tilaan, jossa varjon muodostava esine olisi.

Myös tuoksun tuominen koruun on mielenkiintoinen asia, sillä ihmisellä voi olla hyvin tarkka hajumuisti ja tuoksun kautta voi vaikuttaa voimakkaasti sekä hyvässä että pahassa. Luonnonvärjäyksillä kankaisiin jäi tuoksua ja sekin teki niistä miellyttävämpiä, sillä esimerkiksi silkki väri häisi pahalle. Haju kuitenkin haihtui ajan myötä. Hyvältä tuoksui esimerkiksi mustikan ja kaakaojauheen sekoituksella värjätty kangas. Kukista tehty koru olisi ihana kesäjuhlien koristus tuoden hyvää tuoksua ja onhan kukkaseppele vanha koristautumistapa, jota käytetään esimerkiksi häissä. Tuoksua voi lisätä monenlaiseen materiaaliin esimerkiksi ruiskuttamalla, mutta runollisempaa katoavaisuutta olisi kukista tehdyssä korussa, jossa tuoksu pikku hiljaa haihtuu ja kukan kuihtuminenkin on katoamista. Kirjontapiston sijasta jonkinlaisen korupohjan voisi täyttää pienillä samannäköisillä kukilla, jotka muodostaisivat kirjannon.

Kankaalle langalla kirjoittaessa katoavaisuutta voi tuoda esiin kuvioinnilla, jossa jokin kappale hajoaa pienemmiksi osiksi tai ikään kuin haihtuu, teinkin tällaisia kirjontakokeiluja ja luonnosteluja katoavaisuudesta. Teemaa käsittelin ja samalla vaihtelua kirjottuun pintaan toin käyttämällä kuparilankaa paikoin kaksin- tai kolmenkerroin, jolloin ohuempi, yksinkertaisella langalla tehty kuvio on ikään kuin katoamassa ja erkanemassa paksummasta kuviosta.

Kankaan purkamisen tai ohentamisen toisin paikoin, olisi myös voinut tuoda katoavaisuuden tuntua. En käyttänyt purettua kangasta, koska halusin viestiä työlläni lempeyttä ja purkamiseen voi liittää myös negatiivisen mielikuvan rikkoutumisesta ja repeämisestä. Koru voisi myös helposti näyttää viimeistelemättömältä.

Mikä tärkeintä, käyttämäni ristipisto kirjontamuotona on katoava perinne jo itsessään, joten jo pelkästään sen avulla voimakas tunne katoavaisuudesta on koroissa läsnä. Tuntuu hurrailta, että varhaisin ristipistolöytö on ajoitettu jo noin vuodelle 500 jKr. Jos tämä kirjontamuoto on ollut olemassa jo näin kauan, niin eihän sitä voi jatkosakaan päästää katoamaan.

8.4.2 Mitä haluan koroillani viestiä Mitä tunteita haluaisin korujeni viestivän? Koska haluan kunnioittaa katoavia perinteitä, korussa voisi olla tunne katoavaisuudesta ja katoamisesta, jota koruihin tulee jo pelkän suosionsa menettäneen kirjontatekniikan myötä. Kerroksellisuudella voisi yhdistää nykyajan perinteisiin ja historiaan. Tärkeintä on yleensäkin tunteitten herättäminen ja katsojan reagointi ja tulkinta. Joilakin on ristipistoon niin voimakas negatiivinen suhtautuminen ja inho-reaktio, että koru on epäkiinnostava heille jo siksi, vaikka lähestymistapani

aiheeseen onkin hyvin erilainen kuin näkemäni kirjontasovellukset koruissa. Olen tehnyt ristipistokirjonnasta hyvin perinteisestä poikkeavan ohuen metallilangan käytön myötä, joten koruni saattavat kiinnostaa niitäkin ihmisiä, joissa kirjonta ei muuten herätä innostuneisuutta. Pienet kirjontapistot kimmeltävät kaukaa katsottuna kuin pienet helmet, eikä pistoa erota ristipistoksi kuin läheltä tarkasteltaessa. Kiinnostavaa on tarkkailla ihmisten reaktioita valmiista koruista. Toivon korujeni herättävän herkkyydellään ja lämmöllään positiivisia tunteita ihmisissä.

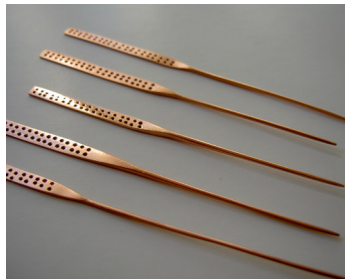
9 VALMIIT TUOTTEET

Ristipistokorusarjan muodostavat Aina, Hellä ja Lempi rintakorut. Ne ovat saaneet innoituksensa perinteistä, katoavaisuudesta ja naisten kirjonnaisista. Nimet kuvastavat koruja hyvin ja niiden keksiminen veikin prosessia paljon eteenpäin ja nivoi yhteen sen, mitä olin työlläni halunnut saavuttaa. Kaikissa koruissa on kirjontaan käytetty kuparilankaa, joka oli hauska löytö ja mahdollisti monenlaisen jäljen riippuen siitä käyttikö sitä isona tasaisena pintaan, yksittäisinä pistoina tai moninkertaisena lankana. Ristipistojen lisäksi olen käyttänyt puoliristipistoja. Korut ovat rintakoruja, koska se sallii runsaan ja korkeankin muodon tekemisen ja

on perinteinen vanhojen naisten koru. Työ on myös lähellä sydäntäni, joten sen voi fyysisestikin asettaa sydämen lähelle.

Korujen neulat on tehty kuparista, sillä esimerkiksi hopea ei sovi värinsä takia kuparikirjannon pariaksi. Kupari on melko pehmeää ja neula saattaa käytössä vääntyä. Neulojen päihin on laitettu pienet tupet, ettei neulan pää pistä ihoon tai vahingoita korua. Pronssineula olisi voinut myös tulla kyseeseen. Neulojen yläosa on litteämpi ja siihen on porattu reikiä, joiden läpi neula on kirjottu korun kankaaseen kiinni ristipistoin. Kiinnitysmekanismi sopii työhön hyvin, sillä se jatkaa koko korusarjan teemaa.

Päädyin toteuttamaan vain lempeämmän Lemmen, sillä en halunnut enää käsitellä pullomusteella värjättyä ruusun terälehtiä, vaikka ne ilmaisultaan ovatkin kauniita. Ruusun terälehti olisi ollut myös hiukan erityyppinen kuin muun sarjan korut, toteutettu hempäämpi Lempi on enemmän sarjan muiden osien jatke. Lemmen kankaan värjäämisessä on käytetty punajuurta.

10 JATKOKEHITTELYMAHDOLLISUUDET

Värjämiseen pitäisi paneutua vielä enemmän, jotta värinpitävyys varmistuisi. Voisikohan kankaan tehdä värinpitäväksi samanlaisella sprayllä, jota suihkutetaan kenkiin suojaamaan niitä liialta ja kosteudelta? Luonnonvärejä käyttäessä pitäisi testata myös se, ettei kankaaseen jää mitään, joka alkaa homehduttaa sitä myöhemmin.

Sarjaa voisi myös laajentaa lähes loputtomiin, sillä vanhoja, ihastuttavia naisten nimiä on paljon ja niistä syntyisi monta herkkää korua lisää. En kyllästynyt ristipistoon, vaikka olen työskennellyt sen parissa pitkään. Luulen, että kehitän kirjontaa vielä eteenpäin. Voisin myös yhdistää samaan työhön erilaisia kirjontapistoja, jolloin ilmaisun mahdollisuudet laajenisivat. Kirjontaan voisi käyttää myös muunlaista kangasta.

Nyt malliston kaikki korut ovat rintakoruja (vaikka osa lähenteleekin rintakorun ja kaulakorun välimuotoa), mutta samoista materiaaleista saisi aikaan ihania, runsaita kaulusmaisista kaulakoruja. Lisäksi voisi tehdä rannekoruja, korvakoruja ja mahdollisesti sormuksia.

Kankaaseen rakennetun muodon tuke- mista voisi vielä parantaa, jotta muoto pysyisi muuttumattomampana. Toisalta on hauskaa, että korua voi jonkin verran muokata myös itse. Vaikka koru hiukan litistyi, sen saa muotoiltua

takaisin. Vielä ei tiedä, miten paljon vääntelyä kuparilla kirjottu pinta kestää, ennen kuin langat alkavat katkeilla ja hapsottaa.

Neulamekanismit voisi tehdä kestävämmiksi ja kauniimmiksi. Kuparipinta pitäisi käsitellä niin, että se ei ala tummua ja värjätä vaatteita. Vaikka ajanpatina sopiikin ajatukseen siitä, miten aika muuttaa asioita.

Entisajan tapa kirjoa tekijän nimikirjaimet ja vuosiluku kirjonnaiseen on herttainen ja voisinkin kehittää oman pienen logon, monogrammin tai kuvan, joka kertoisi minun kirjoneen kyseisen korun. Ajan puutteen vuoksi en enää valitettavasti ehtinyt kehitellä tällaista signeeraustapaa näihin koruihin, sillä sen olisi pitänyt olla melko pieni ja korujen tyyliin sopiva, että se ei olisi ollut ristiriidassa muun kirjannon kanssa ja vienyt liikaa huomiota siltä.

II YHTEENVETO

Tavoitteeni täyttyivät hyvin, sillä prosessin aikana löysin itselleni sopivat materiaali ja työstötavat. Ilmaisuni täydentää hyvin ajatuksiani katoavaisuudesta, perinteistä, herkkydestä ja keveydestä. Oli hyvin haastavaa keksiä miten voisin soveltaa kirjontaa korumuotoiluun, sillä olemassa olevia sovelluksia kartoittaessani omat ideani olikin jo toteutettu. Ohuella kuparilangalla sain vietyä ristipiston kauas alkuperäisestä, modernimmaksi ja graafisemmaksi. En kirjonut kankaasta koko pintaa enkä käyttänyt esittäviä kuvioita, mikä on melko harvinaista tehdyissä ristipistotöissä. En sortunut helppoihin ratkaisuihin kankaan kehystämisestä ompelukehykseen tms., vaan muotoilin kankaasta omanlaiseni korut. Prosessin aikana tunsin helpotusta löytäessäni minulle sopivat materiaali- ja työstötavat, joka oli myös yksi tavoitteistani. Oman paikan löytäminen taideteollisen muotoilun kentässä eteni ja halu suuntautua taiteellisemmalle puolelle voimistui. Minusta valmiit korut nivovat hyvin yhteen tavoitteeni perinteitten kunnioittamisesta, oman ilmaisun tärkeydestä ja tuoreesta lähestymistavasta kirjonnin soveltamiseksi koruihin.

LÄHTEET

PAINETUT LÄHTEET

Birkett C, 2001, Orvokista apilaan, Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki

Eaton J, 2000, Cross stitch, The Art of crafts, The Crowood Press Ltd, Ramsbury

Ganderton L, 1999, Pykäpistoista linnunsilmiin, Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki

Haavisto E, 1955, Ristipistomallejamme, 2. painos, Haaviston Käsi-työkirjoja sarjasta, Werner Söderström Osakeyhtiö, Porvoo

Honka-Hallila H, Sulonen K, Uusitalo M, 2000, Kotien kätköistä, BTJ Kirjastopalvelu Oy, Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä

Kalliojärvi K, 2001, Ristipistoja – Korsstygn, Käsintekijätsarjasta, Edita Oyj, Helsinki

Karvaat ja suloiset muistot, Omainen 1/3, Kodin kuvalehti 5/2007, Sanoma Magazines Finland Oy, Hansaprint Turku

Koru. Joieria Contemporánia Finlândia, 6.-21.10.2005, näyttelykatalogi, FAD Convent dels Angels 5-6, 08001 Barcelona

Loberg, Hemberg, 1970, Ristipistoja, Åhlens & Åkerlunds Tryckerier, Stockholm

Malm C, Tone Vigeland Jewellery + sculpture, Movements in silver, Brundtland, Arnoldsche

Nieminen M, 1982, Venla Kodin Suuri Käsiyökirjasto 2, Tekniikka: Kirjonta, Kanavakirjonta, Tilkkutyöt, Ompelu, Venla, Werner Söderström Osakeyhtiö, Porvoo

Pesu R, Mattila N, 1998, Isoäidin kauniit käsityöt, Werner Söderström Osakeyhtiö, Porvoo

Pyykkö M, Mikkilä K, 1978, Ristipistomalleja, 2. painos, Tammi, Helsinki

Taito, Suomalaisen käsityön lehti, 2006, numero 5, Käsi- ja taideteollisuusliitto Taito ry, Forssan kirjapaino Oy

Tillander-Godenhielm U, 1996, Keisarin kaupungin korut, Kustannusosakeyhtiö W. Hagelstam, Helsinki

SÄHKÖISET LÄHTEET

http://www.charonkransenarts.com/artists/Austin/artist_01.html,
14.4.2007, 12.40

http://www.charonkransenarts.com/artists/Bjorg/artist_04.html, 14.4.2007,
12.43

http://www.charonkransenarts.com/artists/Blyfield/artist_04.html,
14.4.2007, 12.44

http://www.charonkransenarts.com/artists/Chotard/artist_01.html,
14.4.2007, 12.48

http://www.charonkransenarts.com/artists/Chotard/artist_04.html,
14.4.2007, 12.50

http://www.charonkransenarts.com/artists/Chen/artist_01.html, 14.4.2007,
12.51

http://www.charonkransenarts.com/artists/Chen/artist_04.html, 14.4.2007,
12.52

http://www.charonkransenarts.com/artists/Felieke_6_2005/artist_06.html,
14.4.2007, 13.07

http://www.charonkransenarts.com/artists/Mustonen/artist_01.html,
14.4.2007, 13.10

http://www.charonkransenarts.com/artists/Tolsma/artist_02.html,
14.4.2007, 13.40

http://www.charonkransenarts.com/artists/Tolvanen/artist_06.html,
14.4.2007, 13.50

http://www.charonkransenarts.com/artists/Tolvanen/artist_04.html,
14.4.2007, 14.00

http://www.charonkransenarts.com/artists/Truman/artist_04.html,
14.4.2007, 14.15

http://www.gavle.se/konstcentrum/arkiv/Beyond_adornment.htm,
17.4.2007, 9.48

<http://www.kalevalakoru.fi/korut/kuvasto/rannekorut/6760/2>, 12.11.2006,
16.55

[http://www.switserwatch.com/product_info.php?cPath=64&vi\[D\[4\]=27xproducts_id=1274](http://www.switserwatch.com/product_info.php?cPath=64&vi[D[4]=27xproducts_id=1274), 18.11.2006, 13.46

KIRJALLISUUS- JA LEHTILUETTELO

Beck T, 1999, The embroiderer's story, A David & Charles book

Budworth Geoffrey, 1998, Kaiken maailman solmut, Octopus Publishing Group Ltd, London

Cross stitch 300 motifs, 1982, 9. painos 1990, Ondorisha Publishers Ltd., Japan

Dammann S.E, 1982, Iloista kirjontaa, Tammi, Helsinki

Fish A.M, 1996, Textile techniques in metal, Lark books, New York

Floral designs in cross stitch, 1982, Ondorisha Publishers Ltd., Tokyo

Gibson W.B, 1996, Knots and how to tie them, Wings books, New York

Hasler J, 1996, 500 Flower & animal cross stitch designs, David & Charles, UK

Hussey-Smith Gypsy, 1993, Rope & twine crafts, A Lothian Book, Melbourne

Image, 10/2005 joulutammikuu, Image Kustannus Oy

Kingdom C, 1996, Ribbonwork, Lorentz books, London

Lehtosalo-Hilander P-L, 1984, Ancient Finnish Costumes, Suomen arkeologinen seura, Helsinki

Orban N, 1999, Fiberarts design book six, Lark book, Asheville

Owen P, 1993, Knots, The apple press, London

Pesu R, 2000, Kauniit vanhat käsityöt, Werner Söderström Osakeyhtiö, Porvoo

Pesu R, 2003, Perinteiset kirjontatyöt, Werner Söderström Osakeyhtiö, Helsinki

Provider 2: Alchemical

Pyman K, 1987, reprinted 1988, Gold & Silver Embroidery, Search press

Ruuskanen, Nevala, Hanhinen, Nysten, 1980, Tekstiiliopas 3 kirjonta, Werner Söderström Osakeyhtiö, Porvoo

Stenij, Ollila, Karjalan kirjonta, Werner Söderström Osakeyhtiö, Porvoo

Suomen Kameraseurojen liiton vuosinäyttely Mikkelissä 5.4.-24.4.1988, Mikkelin kameraseura ry

Suuri Neulonta- ja ompelukirja, 1995, Werner Söderström Osakeyhtiö, Porvoo

Textile View magazine, issue 73, Organic Mondrian, Cobra

View on colour 27

View on colour 28, the colour forecasting book, August 2004, Anthony Becke, Lidewij Edelkoort, David Shah, Drukkerij Lecturis, Eindhoven, Holland

Vogue Italia, numero 667, marzo 2006

Vogue Italia, numero 675

LIITTEET

ENNI RINTA-PERÄLÄN (Iso-täti 99v)
JA RAIJA RINTALAJAN (äiti 61v)
HAASTATTELU

1. Koska sinulle opetettiin ensimmäisen kerran tekstiilikäsitöitä (kudonta, ompelu, kirjonta ym.)? Minkä ikäinen olit? Tapahtuiko se koulussa, kotona vai jossain muualla?

E: Kansakoulussa n. 10-vuotiaana. ½-1h viikossa.

Ä: 6-7-vuotiaana. Sukan ja kaulaliinan kudontaa. Opettelin varmaan vähän jo ennen kouluun menoa. Ompelua ja kirjontaa koulussa ja kotona. Kotona puikoilla kutominen muut koulussa.

2. Piditkö/ pidätkö käsitöitten tekemisestä?

E: Ei ihanne tekemistä, mutta meni.

Ä: Pidin/pidän kovasti, kun saa tehtyä tarpeellista ja kaunista. Nyt ehtii saada ne myös valmiiksi.

3. Mitä muistat käsitöitten opiskelusta koulussa?

E: Merkkkaus, virkkaus, ompelua. Opettaja ehdotti – valkoinen liinainen yöpaita.

Ä: Kansakoulussa tehtiin patalappu, esiliina ja nukke, joissa käytettiin kirjontaa ja ompelua

4. Mitä käsitöitä opit ensimmäiseksi?

E: Pöytäliinojen merkkauksen

Ä: puikoilla kutomisen

5. Koska aloitit tekemään kappioita? Rippikoulun jälkeenkö?

E: Tehtiin monelle tyttärelle yhtä aikaa. Rippikoulun jälkeen, järjestyksessä vanhimille sisarille.

Ä: Ylioppilaskeväänä pyyheliinojen nimikointia ja pitsiä lakanoihin.

6. Mitä teit kappioiksi?

E: Kankaat kudottiin itse, lakanat, tyynynliinat, pyyheliinat, patjanpäälliset, täkin päällinen kudottiin kangaspuilla. Viltti ostettiin. Pöytäliinoja.

Ä: Lakanoita, tyynynliinoja, ryijy, mattoja

7. Piditkö niiden tekemisestä?

E: Äiti johti työntekoa, teki mukana.

Ä: Pidin.

8. Teitkö kaiken itse vai ostitko esim. kankaita?

E: Lähes kaikki tehtiin itse. Viltti ostettiin ja pyhäpukuun saatettiin ostaa kangas.

Ä: Kankaat ostettiin, pitsit virkattiin ostolangasta, mattolangat ostettiin.

9. Oletko kadehtinut jonkun toisen käsityötaitoja?

E: En. (Mammasi oli paras). Minulla oli kutomakone.

Ä: Ihailin äitini taitoa, sängynpeittoja ja kauniita liinoja. Taitoa tehdä vanhasta uutta.

10. Miten arvostettuja käsityötaitot naisilla olivat?

E: Arvostettiin, mutta kaikilla ei ollut varaa=rahaa

Ä: perustaidot oli hyvä hallita

11. Osasivatko kaikki naiset ommella, kutoa puikoilla ja kangaspuilla ym.?

E: Ei kaikki. Osa ei oikein yrittänytkään (pukuompelijat teki niille)

Ä: Kaikki osasivat ehkä kutoa puikoilla. Ompelu vaatii lahjakkuutta.

12. Jos joku nainen oli huono käsityöissä, oliko hän huono nainen tai vaimo?

E: Kyllä oli huonompi.

Ä: Ei, koska kyllä kaupastakin alkoi saada, jos vain oli rahaa.

13. Olivatko käsityötaidot jonkinlainen naisen mitta?

E: Miehet tykkäs jos osasi. Kutominen piti osata.

Ä: Vaatteiden korjaus ja kutominen olivat tarpeellisia taitoja.

14. Oliko käsityöitten tekotaito niin arvostettua, että nainen olisi voinut jäädä vanhaksi jos ei osannut niitä?

E: En osaa sanoa.

Ä: Tuskin vaikutti niin paljon.

15. Tekivätkö miehet tekstiilikäsityöitä?

E: Ei, ne teki puutöitä, astioita ja rekiä.

Ä: Kansakoulussa oli muutama viikko pojillakin tekstiilitöitä ja tytöillä vastaavasti puutöitä.

16. Miten heihin suhtauduttiin?

E: Tykättiin, miesten pukujen tekijöitä oli. Ei puikoilla tai kangaspuilla kutojia tai virkkaajia.

Ä: Ei ainakaan kummeksuen.

17. Mitä tekstiilikäsitöitä olet osannut tehdä?

E: Kaikkia: merkkaus, reikäommel, brodyri, sukan kutominen, virkkaaminen, kangaspuilla.

Ä: Kutominen, virkkaus, ompelu, kangaspuilla autettuna (ei omin päin), merkkaus, reikäommel.

18. Oletko kirjonut= merkannut, millä tekniikoilla?

E: Merkannut, piti antaa vanhemmille sisarille. Ei ristipistoja ja kanavatöitä.

Ä: Ristipistot, kanavatyöt, merkkaus, (reikäommel)

19. Mitä käsität merkkauksella, mitä pistoja?

E: Kukkien täyttämistä, kukan varsia (ei muista pistojen nimiä)

Ä: Esim. pöytäliinan kukkien terälehdet, varret (pistojen nimiä ei muista varmaksi)

20. Oletko kirjonut kapioihin nimikirjaimia?

E: Kyllä, täyttämällä lakanoihin ja tyynynliinoin.

Ä: Kyllä

21. Laitettiinko muualle nimikirjaimia ja vuosilukua?

E: Ei muihin, ei vuosilukua

Ä: Ei

22. Näkikö sulhanen kapiot ennen kosintaa?

E: Ei näytetty, ei ollu sellaista aittaa.

Ä: Joitakin ehkä, ei erityisesti esitelty

23. Esiteltiinkö niitä hänelle?

E: Ei esitelty

Ä: Ei erityisesti esitelty

24. Miten köyhyys vaikutti tekstiileihin?

E: Ei köyhällä ollut rahaa ostaa merkkukulankoja, ei katsottu tarpeelliseksi, suuressa perheessä ei rahaa riittänyt.

Ä: Piti tehdä vanhasta uutta, käyttää kangas ja lanka hyvin tarkasti.

25. Valittiinko kirjontapistot sen mukaan mihin meni vähän lankaa?

E: Kyllä, että lankaa riitti paremmin.

Ä: En muista, tuskin.

26. Pidettiinkö tekstiilien koristelua turhana ja turhamaisena?

E: Vanhojen ja miesten mielestä oli turhaa.

Ä: Ei.

27. Katsottiinko, että tietyt kirjontamallit ja värit olivat toisia parempia?

E: Ei värillä väliä, sai itte määrätä.

Ä: Reikäommel ehkä arvostetumpi.

28. Korostettiinkö suomalaisten mallien käyttöä ja sinisen ja punaisen langan käyttöä kirjonnassa?

E: Ei ollu värillä väliä, ei mainintaa suomalaisista malleista

Ä: Ei

29. Mistä kirjontamallit saatiin? Kopioitiinko niitä ystäviltä, ostettiinkö niitä, otettiinkö ne lehdestä tai suunniteltiin niitä itse?

E: Opettajalta kopioitiin voipaperille. Toisilta, jos oli tykätty malli. Ei suunniteltu itte. Ei ostettu. Lehdissä ehkä oli, mutta vain harvoilla oli niitä (ehkä opettajalla).

Ä: Ostetuissa liinoissa oli mallit kalkkeerilla piirrettynä, vähä lehdistä, suunniteltiin itte, kopioitiin myös ystäviltä.

30. Pidätkö enemmän vanhoista vai uusista tekstiileistä esim. pöytäliinojen kohdalla?

E: Ei niin väliä, käyttää molempia.

Ä: Vanhat ovat arvokkaampia, koska ne ovat olleet niin kovatoisia. Tehdastekoisissakin voi olla kauniita kankaita esim.

pöytäliinat.

31. Mitä ajatuksia tai tunteita vanhat kirjontatyöt sinussa herättävät?

E: Kun näkee, niin muistaa että ittekin on tehny.

Ä: Muistoja äidistäni ja nuoruusvuosista.

32. Oliko/onko sinulla käytössäsi sellaisia tekstiilejä, joita ei juuri tänä päivänä tapaa, kuten yöpaitapussi, kampalaukku, sanomalehtipussi ym.?

E: Ei yöpaitapussia. Ennen oli kampalaukku, sanomalehtipussi, pyyheliinanpeitto, tarjottimen kannattimet, seinätauluja, joissa oli esim. Raamatun lauseita.

Ä: Ei ole, mutta tein nuorena ainakin pyyheliinojen peitteen.

33. Mistä saatiin materiaalit käsistöihin?

E: Pellava kasvatettiin loukutus klihtaaminen häkilöiminen kehräys kankaan kudonta. Villat karstattiin kehrättiin kerrattiin (tehtiin paksummiksi) kudottiin. Merkkulanka, kankaan puuvillainen loimi ja ompelulanka pukua ommellessa ostettiin.

Ä: Sukkalanka saattoi olla äidin kehräämää. Muut langat mun aikana ostettiin. Äiti teki itse myös kankaita.

34. Oletko antanut käsistöitä lahjaksi?

E: Kyllä kansakouluaikana vanhemmille sisarille, ei vieraille, oli niin paljo omia sisaruksia.

Ä: Olen, sukkia, rasoja, pipoja, villapaitoja, villatakkeja, kastepuku, essuja

35. Olivatko käsityöt mieluisia lahjoja saada?

E: Joululahjaksi sukkia, rasoja, esiliinoja. Oli mieluisia, kun ei juuri muuta saanut.

Ä: Lapsena ne olivat tavallisimpia joululahjoja (lelut olis tietysti ollu vielä mieluisampia)

36. Mistä tekstiilituotteen arvo/arvostus ennen koostui?

E: Ei osaa sanoa

Ä: Kuinka huolellista ja kuinka paljon työtä oli tehny.

37. Arvostettiinko sellaisia käsistöitä enemmän, johon oli käytetty paljon

aikaa?

E: Kyllä kovatöiset oli arvokkaampia.

Ä: Kyllä

38. Vaikuttiko materiaalien hinta arvostukseen entä kuviot ja värit kirjonnassa?

E: Hinta ei ehkä vaikuttanut, kuviot ja värit ei myöskään, kun vain oli ”komia”

Ä: Materiaalin hinta vaikutti, ei ehkä värit ja kuviot.

39. Miten ajankulu on mielestäsi muuttanut tekstiilikäsitöitä ja kirjontaa?

E: Paljon on jäänyt pois, ostetaan valmiina. Nykyään ei ymmärretä sen arvoa (kuinka kova työ siinä on ollu)

Ä: Kirjonta on lähes loppunut. Sukat ja rasat säilyvät tarpeellisuutensa vuoksi.

40. Onko jokin vanha tekstiili sinulle erityisen rakas tai tärkeä? Miksi?

E: Ei, kun ei ole ryijyäkään.

Ä: Ensimmäinen kansakoulussa tehty esiliina. Huolellista työtä ja mahtuu edelleen.

41. Minkälainen kirjonta on mielestäsi kaunista?

E: Kaikki hyvin tehty on kaunista.

Ä: Samaa mieltä.